

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Sekularizace a nová náboženství

v České republice

Dana Vaněčková

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**Sekularizace a nová náboženství
v České republice**

Dana Vaněčková

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za odborné vedení práce, cenné rady a vstřícnost.

Obsah

Úvod.....	1
1 SEKULARIZACE A MODERNÍ SPOLEČNOST	2
1.1 Význam termínu sekularizace	2
1.2 Formování moderní společnosti	2
1.3 Sekularizační teze.....	4
1.4 Kritika sekularizační teze	6
2 PROCES SEKULARIZACE V ČESKÝCH ZEMÍCH OD 19. STOLETÍ	8
2.1 „Dlouhé“ 19. století.....	8
2.1.1 Národní hnutí a církev	9
2.1.2 Revoluční rok 1848 a následný vývoj	11
2.1.3 Alternativní formy religiozity.....	12
2.2 20. století.....	13
2.2.1 Komunistický režim	15
2.3 Náboženství v současné české společnosti	17
2.3.1 Nová náboženská hnutí v České republice	18
2.3.2 Legislativa	19
3 VYBRANÁ NOVÁ NÁBOŽENSKÁ Hnutí PŮSOBÍCÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLICKY	21
3.1 Společnost svědků Jehovových.....	21
3.2 Hnutí Haré Kršna	25
3.3 Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů	29
3.4 Scientologická církev	32
3.5 Novopohanství	35
3.5.1 Keltská tradice - Neodruidismus	35
3.5.2 Germánská tradice	36
3.5.3 Baltoslovanská tradice.....	37
3.5.4 Šamanské novopohanství	37
3.5.5 Wicca.....	38
Závěr	42
Seznam použité literatury a pramenů.....	44
Resumé.....	47

Úvod

Cílem mé práce je poukázat na skutečnost, že i když je Česká republika pokládána za nejateističtější zemi v Evropě, dochází zde v posledních letech k náboženskému oživení v podobě tzv. nových náboženských hnutí. Abych objasnila příčiny českého ateismu, zaměřím se nejprve na proces sekularizace v českých zemích od 19. století a předložím historický pohled na náboženství v souvislosti se sekularizací společnosti. V ní přestává být náboženská sféra omezována státem a dochází k její decentralizaci. Zároveň začíná působit celá řada nových náboženských hnutí, která oslovují svými neobvyklými myšlenkami a praktikami převážně mladou generaci, jež jim dává přednost před tradičními církvemi.

První část práce věnuji analýze pojmu sekularizace. Jelikož bývá tento pojem uváděn v souvislosti s modernizací společnosti, uvedu základní změny, které doprovází přechod od tradiční společnosti ke společnosti moderní. Dále uvedu příklady sekularizační teze, podle níž s sebou právě moderní společnost přináší úbytek významu a vlivu náboženství. Současně však zmíním i kritiku sekularizační teze, která se začala formovat v druhé polovině 20. století.

V následující části budu sledovat proces sekularizace v českých zemích od 19. století, jelikož 19. a 20. století často nesou pojmenování „staletí sekularizace“. Budu se věnovat historickým příčinám sekularizace a změnám v postoji lidí k tradiční církvi. Popíši, jakou úlohu sehrála církev během národního obrození, jakou pozici získala v novém Československém státě, a jaký dopad měla na náboženskou scénu ve 20. století násilná sekularizace totalitních režimů, které usilovaly o likvidaci církevních institucí. V této části také nastíním podobu religiozity v České republice od roku 1989 s důrazem na nová náboženská hnutí, která se v devadesátých letech těšila na našem území velkému zájmu veřejnosti.

Konkrétními novými náboženskými hnutími, která působí na české náboženské scéně, se budu zabývat ve třetí části. Jelikož v rámci bakalářské práce nelze představit široké spektrum hnutí, která se u nás vyskytují, představím jich pouze pět. Bude se jednat o hnutí vycházející z tradice křesťanské, hinduistické a pohanské. U vybraných hnutí zmapuji okolnosti jejich vzniku, následný vývoj, věrouku a především historii jejich působení v České republice.

1 SEKULARIZACE A MODERNÍ SPOLEČNOST

1.1 Význam termínu sekularizace

Existuje několik sémantických rovin termínu sekularizace. Poprvé byl použit při jednáních o vestfálském míru v roce 1648, a to v souvislosti s vyvlastněním církevního majetku. Označoval tedy přechod věcí, osob a funkcí z oblasti náboženské do oblasti sekulární. Druhý význam termínu pochází z kanonického práva, kde se pojmem sekularizace označoval odchod osoby z náboženské sféry (kláštera) a návrat do sféry světské. Náboženská osoba se tak stala osobou sekulární. Kanonické právo rozlišuje dva druhy kněží. Náboženští kněží usilují v rámci řeholních společenství o dosažení dokonalosti, zatímco kněží v sekulárním světě takové dokonalosti dosáhnout nemohou. Třetí sémantická rovina termínu sekularizace vychází z latinského slova saeculum, což znamená století, věk i svět. Odtud pak pochází teologické dělení světa na tento svět a jiný svět a následné dělení tohoto světa na oblast náboženskou a světskou.¹

Dnešní výklady čerpají z interpretací Emila Durkheima a Maxe Webera, kteří proces úpadku náboženství chápou současně jako přizpůsobování se náboženských skupin současnému světu a odmítání jistých prvků náboženství lidmi, což se projevuje zejména nízkou účastí na bohoslužbách a náboženských svátcích a poklesem členské základny. Obecně lze tedy říci, že sekularizace znamená pokles významu náboženských institucí. Vlivem oddělení státu od církve náboženské instituce ztrácí vliv v politické i hospodářské sféře, což zapříčinilo vyvlastnění církevního majetku. Další oblastí, kde náboženské instituce přestávají působit, je vzdělávání. Proces sekularizace však nezahrnuje jen ztrátu politické a sociální významnosti náboženství. Mění se i pohled na svět a život. Důsledkem toho pak ubývá v umění a filozofii náboženských vlivů a rozvíjí se věda, jež má zcela sekulární pohled na svět.²

1.2 Formování moderní společnosti

Sekularizace bývá spojována s přechodem od tradiční společnosti ke společnosti moderní. Základy moderního sociálního myšlení položili již v 16. a 17. století Francis

---

¹ NEĚPOR, Z. R., LUŽNÝ, D. *Sociologie náboženství*, s. 78-79.

² VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 30-32.

Bacon a Thomas Hobbes. Připravili tak půdu pro osvícenství důrazem na racionální zkoumání skutečnosti a svobodu jedince. Celé období osvícenství a události Velké francouzské revoluce pak ovlivnily myšlenky Charlese-Louise de Montesquieu a Jeana Jacquese Rousseau o sociální povaze člověka a podstatě sociálního řádu. Dalším rysem moderního sociálního myšlení se stala autonomie sociální sféry, která vedla Augusta Comta k vybudování nové sociální vědy - sociologie. V autonomní sociální sféře se vytváří řád a právě sociologie má napomoci k určení mechanismů a zákonů nové moderní společnosti. Aby pak mohl být rozpoznán přechod od jednoho sociálního systému k druhému, muselo dojít k reálné změně ve společnosti. Přeměnou tradiční společnosti ve společnost moderní se zabývala celá řada autorů. Claude Henri de Saint-Simon například spojoval moderní společnost s industrialismem, přičemž předpokládal, že tato nová éra vyřeší problémy doby minulé. Émile Durkheim tuto změnu spatřoval v rozvoji dělby práce a v nové podobě sociální solidarity. Podle Augusta Comta má pak změna sociálního systému vést k přechodu od stádia metafyzického a teologického ke stádiu pozitivnímu. Autory kromě názorů rozdělovalo i hodnocení přechodu k nové éře. Někteří k ní upínali naděje, jiní poukazovali na možné nebezpečí, které s sebou přinese.³

K nejvýznamnějším rysům moderní západní společnosti patří industrialismus. Zatímco tradiční ekonomika využívala obnovitelných zdrojů, industrialismus zapříčinil zvyšování produkce, které vedlo k využívání zdrojů neobnovitelných. Začal být kladen důraz na organizování a zefektivňování výroby, čemuž napomohl zejména rozvoj dělby práce. Ta umožnila vytváření vztahů mezi pracovníky i jednotlivými podniky a do jisté míry ovlivnila místo jedince v dalších sociálních vztazích. Další změnou v ekonomické oblasti, ke které dochází vlivem přechodu k moderní společnosti, je kapitalismus. Kapitalistický systém ekonomiky založený na soukromém vlastnictví kapitálu předpokládá, že konzumenti budou směřovat své zdroje za zboží. Současně se vlivem individualismu rozvíjí představa o svobodném individu, které usiluje o vlastní prospěch a zisk. S modernizací společnosti se pojí i proces urbanizace, který zapříčinil proměnu vztahů mezi městem a venkovem. Město jako centrum obchodu, průmyslu a vzdělání zaznamenalo růst obyvatel, kapitálu a moci. Venkov se dostal do závislé

---

³ LUŽNÝ, D. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*, s. 9-10.

pozice a byl omezen pouze na zemědělskou produkci. Jeho vylidňování pak vedlo k zániku tradic, norem a hodnot.⁴

Modernizace proudí i do mocenské sféry, jejímž významným znakem je národní stát. V rámci státního zřízení vznikají zákony, které jsou projevem obecné vůle politických stran. Základním prvkem moderního státu je oddělení zákonodárné, výkonné a soudní moci. Moderní stát je sekulární, jelikož sekularizace zabraňuje náboženským skupinám nabývat politické moci. Společnost v tomto státě je společností občanskou a její oblasti nepodléhají kontrole státu.⁵

Změny nastávají i v oblasti vědění, které postupně ztrácí svůj elitní charakter díky vzniku vědeckých institucí a rozvoji vzdělávacího systému. Moderní vědění vychází ze základních konceptů osvícenství. Kromě racionalismu a empirismu mezi ně patří věda, jejíž poznatky mají vést k přeměně světa. Z ní pak vychází univerzalizmus, podle kterého mohou být vědecké poznatky ověřené rozumem všestranně aplikovány. Moderní vědění také předpokládá jednotu lidské podstaty. Pro jedince začíná být důležitá svoboda, která společně s individualismem stojí proti omezování vyšší autoritou. S tím souvisí i moderní emancipace od náboženských autorit, sekularizace.⁶

1.3 Sekularizační teze

Sekularizační teze vychází z předpokladu, že současně s modernizačními procesy, jako je industrialismus, urbanizace či růst racionality, se snižuje zájem o náboženství. To se nejvíce projevuje v poklesu míry příslušnosti k církvi, účasti na bohoslužbách a jiných náboženských aktivitách apod. Mezi autory zabývajícími se vztahem moderní společnosti a náboženství patřil britský sociolog Bryan Wilson, který se ve svých dílech zabýval procesem sekularizace a novými náboženskými hnutími. Wilson považoval sekularizaci za průvodní jev modernizace, přičemž přechod od tradiční společnosti ke společnosti moderní označil termínem societalizace. Za zdroj náboženství považoval společenství založené na mezilidském kontaktu. Jde o osobní lokální společenství, jehož typickým příkladem je vesnice. Vlivem modernizace dochází k postupnému spojování těchto společenství do rozsáhlých, státem koordinovaných

---

⁴ LUŽNÝ, D. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*, s. 10-11.

⁵ Tamtéž, s. 14.

⁶ Tamtéž, s. 12-13.

a neosobních společností. Tento proces zapříčinil úpadek lokálních tradic, řemesel, výroby i náboženství, které přežívá jen ve zmenšujících se lokálních skupinách. V moderní společnosti je pak náboženský výklad světa nahrazen racionálními a empiricky ověřenými výklady.⁷

Sekularizaci Wilson chápal jako pokles sociálního významu náboženských institucí, jednání a vědění. Součástí procesu je i ztráta moci náboženských subjektů a jejich postupný úpadek, vyvlastňování církevního majetku, úbytek finančních prostředků věnovaných na tuto oblast apod. Wilson dále kladl důraz na odlišení termínů sekularizace a sekularismus. Sekularizaci je nutné chápat jako neutrální termín označující proces odehrávající se v sociální sféře. Je to přesun moci, majetku a funkcí od náboženských institucí k institucím, které se řídí podle racionálních kritérií. Sekularismus se pak pojí s ideologií tohoto procesu hlásající úpadek a zánik náboženství. Podle Wilsona může náboženství plnit i v moderní společnosti významnou úlohu, jelikož stále jako jediné odpovídá na některé lidské potřeby. Výsledkem toho jsou pak období náboženského oživení či vznik nových náboženských hnutí.⁸

Sekularizačním vývojem se zabýval i americký sociolog rakouského původu Peter L. Berger. Podle něho dochází současně s procesem vytváření společnosti k vytváření řádu, jenž vysvětluje svět. Tento řád pak musí být dostatečně věrohodný, aby dokázal potvrdit identitu jedince a definici reality. Věrohodnosti nabývá prostřednictvím lidí, kteří tyto definice sdílejí. Obrazy reality si vytváří každé náboženské společenství. V moderní společnosti však ubývá jejich věrohodnosti v důsledku střetávání různých náboženských kultur. Postupně tak dochází k celospolečenské sekularizaci a odmítnutí věrohodnosti tradičních náboženských definic reality. Příčinu narušení věrohodnosti pak Berger hledá v sekularizaci a pluralismu. Proces sekularizace vymezuje jako oddělení společnosti od náboženských institucí a symbolů. K jejím nejvýraznějším projevům patří odluka církve a státu a emancipace vzdělávacího systému. Sekularizace se dostává i do lidského vědomí, což vede k mizení náboženství z oblasti umění, filozofie a literatury.⁹

---

⁷ NEŠPOR, Z. R. *Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu*, s. 17-18.

⁸ LUŽNÝ, D. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*, s. 64-65.

⁹ Tamtéž, s. 84-85.

Se sekularizací pojící se pluralismus nezasahuje pouze společenské prostředí, kde v rámci jedné společnosti koexistují různé náboženské skupiny, ale ovlivňuje též lidské vědomí. Každý jedinec zažívá pluralitu ve svém nitru. Výsledkem jsou jeho alternativní možnosti volby, které vystihuje pojem náboženská preference. Náboženský obraz reality tak již není jedinci předkládán jako nezvratně daný, jelikož člověk do něj začíná projektovat své vlastní zkušenosti.¹⁰ Dochází k přechodu od stavu, kdy byla náboženská tradice jedincům vnucována, ke stavu, v němž je nabízena případným zájemcům, kteří si ji mohou, ale také nemusí koupit. Pluralitní situace je tak připodobňována k trhu, kde se náboženská tradice stává spotřebním zbožím. Mezi subjekty náboženského trhu, jimiž jsou náboženské instituce, vzniká spolupráce. Na druhou stranu důsledkem pluralitní situace klesá věrohodnost všech náboženských skupin. Díky jejich početnému zastoupení ve společnosti se totiž žádná nemůže pokládat za jedinou správnou.¹¹

1.4 Kritika sekularizační teze

Od sedmdesátých let minulého století je sekularizační teze předmětem velké kritiky. Ta sice uznává, že je současná společnost založena na odluce církve a státu a náboženské pluralitě, to však nemusí nutně znamenat pokles významu náboženství ve společnosti. Toto stanovisko podporuje i náboženské oživení, ke kterému v posledních desetiletích dochází. Otázkou tedy je, zda ve společnosti opravdu dochází k sekularizaci, kterou popisuje sekularizační teze. Jedna z nejčastějších výtek proti sekularizační tezi poukazuje na to, že termín sekularizace nabývá více významů. Používá se jak k označení procesu mizení náboženství, tak k popisu proměny náboženství v moderní společnosti. Další výtka směřuje k faktu, že sekularizace nebere v úvahu výzkumy, jejichž výsledky poukazují na to, že náboženství plní ve společnosti stále významnou úlohu. Jedním z důvodů kritiky sekularizační teze je i náboženské oživení soudobé společnosti způsobené novými náboženskými hnutími. Nejzásadnější výtkou je pak postavení náboženství v politické a ekonomické sféře.¹²

Americký sociolog José Casanova ve své knize *Veřejná náboženství v moderním světě* předkládá koncepci o procesu deprivatizace náboženství. Tento

¹⁰ BERGER, P. L. *Vzdálená sláva: hledání víry ve věku lehkověrnosti*, s. 60.

¹¹ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 37-38.

¹² Tamtéž, s. 39-40.

proces zasáhl sféru politickou i ekonomickou, v nichž nejvíce dochází k podřizení se náboženským morálním zásadám. Náboženství vystupuje na veřejnost, aby bránilo tradiční hodnoty a současně zpochybnilo politiku a ekonomiku, jejichž hodnoty se mohou jevit jako nemorální. Mezi projevy deprivatizace pak patří kampaně proti potratům a antikoncepci nebo kritika globálního kapitalismu.¹³

Podle českého religionisty a sociologa Dušana Lužného pak sekularizace není schopná reflektovat postavení náboženství v současné společnosti. Důvody spatřuje ve dvou skutečnostech. Nejprve vychází z konceptu modernizace, který předpokládá odlišnosti moderní společnosti od společnosti nmoderní. Ta tvořila řád, jenž byl nástupem modernity rozbit. Vznikla tak moderní společnost tvořená diferencovanými subsystémy. Mezi ně patří i náboženství, které tak získává svou samostatnost a existenci. Modernistický konstrukt náboženství je tedy výsledkem vnitřní diferenciaci sociálního systému. Druhá výtku vychází ze skutečnosti, že sekularizace, jako proces snižování sociálního významu náboženství, je odvozena od eliminace politické moci Římskokatolické církve. Sekularizace tak nemůže být aplikována na všechny kultury, jelikož všude k rozluce náboženství a politiky nedošlo.¹⁴

---

¹³ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s. 42-43.

¹⁴ LUŽNÝ, D. *Řád a moc: vybrané texty ze sociologie náboženství*, s. 11-14.

2 PROCES SEKULARIZACE V ČESKÝCH ZEMÍCH OD 19. STOLETÍ

2.1 „Dlouhé“ 19. století

Proces sekularizace v habsburské monarchii byl těsně spjat s politikou. Vztah církve a státu v 19. století ovlivnily reformy Marie Terezie a následně jejího syna Josefa II. Jejich snahou bylo vytvořit církev, která bude podřízená panovníkovi a zároveň bude sloužit zájmům státu. Proto Marie Terezie vydala nařízení placetum regium, podle kterého nesměly vstoupit papežské buly v platnost bez souhlasu panovníka. Na styky církve s papežem tedy dohlíželo ministerstvo zahraničních věcí. Stát spravoval církevní majetek, zakazoval zřizování nových klášterů a omezoval počet noviců. Marie Terezie značně omezila aktivity církve, které byly v rozporu s představou rozvoje osvícenského státu. Byly výrazně omezeny církevní svátky a poutě do zahraničí. V rámci reformy školského systému došlo ke zrušení církevní organizace školství, jelikož hlavním cílem bylo podřídit vzdělání státu. Po zrušení jezuitského řádu v roce 1773 byla uzavřena řada gymnázií. Zbývající gymnázia přešla pod státní správu a dosavadní vyučovací jazyk latinský nahradila němčina. Dále došlo i ke změnám personálním, kdy na gymnáziích a univerzitách začali vyučovat světší profesori.¹⁵

Josef II. navázal na reformy své matky, přičemž tak činil mnohem rychleji, radikálněji a především bez ohledu na následky. Josef II. v první řadě usiloval o reformy uvnitř církve a o její přeorganizování. Po vzoru své matky pak pokračoval v rušení klášterů, které nesloužily k charitativním, vzdělávacím nebo veřejně prospěšným účelům. Sekularizace se dotkla i některých kostelů, které byly považovány za zbytečné. Nabytý církevní majetek sloužil například k reorganizaci církevní správy, ke vzniku far a k doposud opomíjenému penzijnímu zaopatření duchovních. Pro výchovu nových kněží vznikaly generální semináře, které měly napomoci k novému pojetí římskokatolického náboženství, jelikož zde vyučovali převážně osvícenští kněží. Vrcholnou reformou v oblasti náboženství byl toleranční patent vydaný 13. října 1781, který rozšiřoval spektrum povolených náboženských vyznání o luterství, kalvinismus a pravoslaví. V roce 1782 pak následovalo mírné uvolnění pro Židy. Ti již mohli žít

---

¹⁵ KADLEC, J. *Dějiny katolické církve III.*, s. 420-421.

mimo svá ghetta a po přijetí německého občanského jména jim byl povolen přístup k řemeslům a úřadům.¹⁶

Josefínské reformy kriticky hodnotilo jak měšťanské obyvatelstvo, tak venkovští poddaní, kteří v nich spatřovali porušení posvátných tradic. Zejména na venkově docházelo ke střetům, jelikož venkované nepřijali náboženskou toleranci. Bouře nevole částečně utišil Josefův bratr a nástupce Leopold II., který zrušil generální semináře a výuku kněží navrátil do rukou církve. Přesto však reformy tohoto osvěcenského panovníka přetrvávaly do 19. století.¹⁷

2.1.1 Národní hnutí a církve

České dějiny 19. století jsou neodmyslitelně spjaty s národním hnutím. Stejně jako v ostatních zemích Evropy se i v českých zemích odehrával proces přeměny starého uspořádání společnosti ve společnost moderní a občanskou. Novou hlavní identitou se stal národ, přičemž moderní český národ se formoval uvnitř mnohonárodnostní habsburské monarchie. Mezi předpoklady národního obrození nepatřila jen situace v Evropě, kde se začaly rozšiřovat osvěcenské myšlenky francouzské revoluce. Mezi hlavní podněty patřil i josefínský centralismus, který byl německojazyčný. Češi se nacházeli v nižším postavení, jelikož německý jazyk byl spjat se státní správou, školstvím i společenským životem. Na přelomu 18. a 19. století se začal rozmáhat zájem o český jazyk a historii, který se ve svém počátku projevoval sběratelskou činností a studiem lidové slovesnosti, zvyků a legend. Představa o českém národě se však stále rozšiřovala a vedla až k prvním politickým požadavkům.¹⁸

Mezi českými vlastenci byli ve vysokém počtu zastoupeni katoličtí kněží. Aktivně přispívali svými články do českých časopisů a podíleli se na šíření národního hnutí. Jejich přínos byl nezanedbatelný, jelikož prostřednictvím své kazatelské činnosti ovlivňovali velké množství lidí. Tato angažovanost se projevila i ve změnách výuky kněží. Již na počátku 20. let se v litoměřickém semináři začal vyučovat český jazyk.¹⁹ Duchovní podpořili i jazykový a kulturní vzestup širokých vrstev českého obyvatelstva.

¹⁶ NEŠPOR, Z. R. Náboženství „mírného pokroku v mezích zákona“ In NEŠPOR, Z. R., KAISEROVÁ, K., *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780-1918)*, s. 12-15.

¹⁷ Tamtéž, s. 15-16.

¹⁸ BĚLINA, P. *Dějiny země koruny české*, s. 61-63.

¹⁹ RAK, J. České národní hnutí a katolická církev před březnem 1848, In NEŠPOR, Z. R., KAISEROVÁ, K., *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780-1918)*, s. 33.

Jejich fary se staly centry národního uvědomění, a to zejména prostřednictvím vznikajících čtenářských, hudebních a pěveckých kroužků. Čeští kněží patřili mezi první novodobé autory české prózy a poezie. Mezi nejvýznamnější lze řadit Antonína Jaroslava Puchmajera, Vojtěcha Nejedlého, Josefa Liboslava Zieglera, Josefa Vojtěcha Sedláčka nebo Matěje Josefa Sychru.²⁰

Přesto se však národní hnutí vyvíjelo sekulárním směrem. Velký vliv na tuto tendenci mělo stále panující spojení církve se státem, které vyvrcholilo za vlády Josefa II. Církev měla primárně plnit funkci společenskou a od duchovních se očekávalo, že se budou zabývat praktickými otázkami pozemského života. Josefínský farář v obci zastával funkci státního úředníka a kromě bohoslužeb a kázání měl usilovat o spokojenost obyvatel. S tím souvisela i péče o chudé a nemocné. Rakouské císařství nadále zůstávalo katolickým státem. Všechny oslavy a svátky doprovázely církevní slavnosti. Setrvala též hojná účast na bohoslužbách o všech významných dnech církevního roku. Lidé se účastnili poutí a uctívali světce. Na druhou stranu se začínaly vytvářet jisté pochybnosti v kruzích české inteligence. Ta navenek plnila náboženské povinnosti, ale v soukromí církve kritizovala. Nacionalisté na církevní slavnosti venkova, kde víra přetrvávala v dosud nezměněné podobě, pohlíželi jako na národní záležitosti, přičemž nejevili velký zájem o lidovou náboženskou kulturu.²¹ V první polovině 19. století se objevily snahy o reformy křesťanské církve i ze strany římskokatolických duchovních. Mezi hlavní požadavky patřilo zrušení celibátu, zjednodušení ceremonií, nahrazení latiny národním jazykem nebo distancování se od papežství.²²

Narůstající kritika vedla k rozchodu národního hnutí s církví. Kriticky však nebyly hodnocené náboženské problémy, nýbrž samotná instituce církve. Příčinu lze hledat v postojích, které hanily církve za to, že v dějinách stála na straně národních nepřátel. Pozornost se soustředila zejména k počátkům křesťanství v českých zemích. Nacionalisté pokládali německé misie šířící křesťanství za útok proti slovanským

---

²⁰ KADLEC, J. *Dějiny katolické církve III.*, s. 445-446.

²¹ RAK, J. České národní hnutí a katolická církev před březnem 1848, In NEŠPOR, Z. R., KAISEROVÁ, K., *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780-1918)*, s. 34-35.

²² MELMUK, P. Svědectví roku 1848 o náboženské a konfesní situaci v Čechách, In NEŠPOR, Z. R., KAISEROVÁ, K., *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780-1918)*, s. 356-357.

zvyklostem a za počátek germanizace. V českém pohanství spatřovali původní podobu slovanské kultury, jejíž kořeny nacházeli ve folklóru.²³

2.1.2 Revoluční rok 1848 a následný vývoj

Revoluční vlna zasáhla v roce 1848 celou Evropu a nevyhnula se ani Rakouskému císařství. Květnové povstání ve Vídni vedlo k odvolání knížete Metternicha, který ztělesňoval absolutistickou moc. Češi již 19. března vyslali do Vídně delegaci s peticí, která obsahovala požadavky jazykové i politické. Reformní požadavky vznesla i církev, a to na shromáždění pražských kněží 18. května 1848. Mezi hlavní mluvčí patřil rektor Lužického semináře František Náhlovský. Kněží v první řadě poukazovali na nízký počet far a diecézí, usilovali o vlastní správu církevního majetku a o svobodnou volbu církevních představených.²⁴

Sepětí jedné církve a státu bránilo i rozvoji občanských práv, mezi něž patřila svoboda vyznání a rovnoprávnost všech konfesí. Sílila proto snaha o odstranění dosavadního vlivu církve na státní správu i veřejné dění.²⁵ Tuto snahu brzdila již konzervativní politika Františka I. a jeho důraz na spojení „trůnu a oltáře“. Situace se nezměnila ani v období bachovského absolutismu, kdy bylo zrušeno placetum regium. V roce 1855 pak stát uzavřel se Svatou stolicí konkordát, který zvýšil privilegia církve a zbavil jí státního dohledu.²⁶ Přesto se náboženská tolerance v 19. století rozšiřovala na stále více konfesí, až vyvrcholila úplnou rovnoprávností různých církví. Tento proces měl za následek sekularizaci státní moci, jelikož stát musel nutně zaujmout neutrální postavení ve vztahu k náboženství a stát se nekonfesijním.²⁷ K prolomení výsadního postavení katolické církve ve státě přispělo mimo jiné zavedení prosincové ústavy v roce 1867. Ta vedle svobody slova a shromažďování zaručovala svobodu vyznání a rušila církevní dohled nad školstvím.²⁸

Ve druhé polovině 19. století, kdy docházelo ve vyspělých státech Evropy k industrializaci a společenské a technické modernizaci, ubývalo i vlivu katolické

²³ RAK, J. České národní hnutí a katolická církev před březnem 1848, In NEŠPOR, Z. R., KAISEROVÁ, K., *Variety české religiozity v „dlouhém“ 19. století (1780-1918)*, s. 36-37.

²⁴ KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 2*, s. 193-196.

²⁵ MALÍŘ, J. Sekularizace a politika v „dlouhém“ 19. století, In FASORA, L., HANUŠ, J., MALÍŘ, J. *Sekularizace v českých zemích v letech 1848 - 1914*, s. 12.

²⁶ BĚLINA, P. *Dějiny země koruny české*, s. 96.

²⁷ MALÍŘ, J. Sekularizace a politika v „dlouhém“ 19. století, In FASORA, L., HANUŠ, J., MALÍŘ, J. *Sekularizace v českých zemích v letech 1848 - 1914*, s. 13-14.

²⁸ BĚLINA, P. *Dějiny země koruny české*, s. 103.

církve. Z tohoto postavení se snažila církev dostat prostřednictvím nových prostředků. Obnovilo se konání lidových misíí, poutí a křesťanských cvičení, která spočívala ve výkladu katechismu. Pocit sounáležitosti posílily katolické sjezdy, konané až do vypuknutí první světové války, i vznikající spolky. Mezi přední patřila Katolická jednota, která vydávala časopis Hlas Katolických jednot, a spolky Vlast, Tisková liga nebo Katolický spolek tiskový, které dohlížely na rozvoj katolického tisku.²⁹

2.1.3 Alternativní formy religiozity

V průběhu 19. století docházelo k postupnému zrovnoprávnění uznaných církví, přičemž s rostoucím počtem těchto církví se můžeme ve větší míře setkat až v druhé polovině 19. století. Až v roce 1874 vznikl zákon upravující legalizaci nových náboženských skupin. Díky němu pak v roce 1877 dochází k uznání starokatolické církve a v roce 1880 k obnovení Jednoty bratrské. Neuznané svobodné evangelické církve fungovaly jako spolky, jejichž členové se většinou hlásili ke stavu bez vyznání. Během druhé poloviny 19. století rostl jejich vliv, a to zvláště v případě evangelické církve reformovaných.³⁰

Rostoucí odpor české společnosti vůči římskokatolické církvi nevedl jen k přijetí alternativních náboženských forem, ale i k vzniku antiklerikálního hnutí. To zpočátku vystupovalo pouze proti církvi a klerikalismu. Postupem času však nabylo podoby nenáboženské alternativy. Antiklerikální hnutí mohlo existovat díky legálnímu stavu bez vyznání, který byl uzákoněn v roce 1868. První uskupení tohoto hnutí však nevykazovala dlouhou trvanlivost. Jedna z prvních organizací, Spolek volných myslitelů, byla zrušena již po roce fungování. Stát totiž považoval ateismus za nebezpečný, jelikož byl často spojován s anarchismem či socialismem. Ke stavu bez vyznání se ovšem hlásili i příslušníci neuznaných církví a nových náboženských směrů. Skutečnými ateisty tak byla jen nepatrná část těchto osob. K tomuto stavu se v Čechách v roce 1880 hlásilo pouze 889 lidí.³¹ Mezi první iniciátory antiklerikálního hnutí patřil Alfons Šťastný, který se stal vůdčí osobností antiklerikálních spolků. Nejvýznamnější organizací byla Volná myšlenka, založená na jaře 1906. Cílem jejích členů bylo především dosažení rozluky státu a církve. Dále usilovali o reformu školství a

²⁹ KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 2*, s. 225-226.

³⁰ NEŠPOR, Z. R. Malé/svobodné protestantské církve, In NEŠPOR, Z. R. a kol. *Náboženství v 19. století: nejčirkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?*, s. 21 -215.

³¹ NEŠPOR, Z. R. „Necírkevní náboženství“ a antiklerikální hnutí, In NEŠPOR, Z. R. a kol. *Náboženství v 19. století: nejčirkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?*, s. 261-262.

všeobecné a rovné volební právo. Antiklerikalismus se stal symbolem českého národního cítění a pokroku. Proto také zasáhl řadu spolků i politických stran, jako mladočeskou stranu, stranu agrární a především strany socialistické. Odmítání náboženství lze považovat za součást modernizace české společnosti a je charakteristické i pro celé 20. století.³²

Podle Hughu McLeoda, britského sociálního a kulturního historika, volili lidé žijící v druhé polovině 19. století mezi pěti cestami ke spáse. Vedle tradiční náboženské cesty uvádí i cestu politickou, vědeckou, estetickou a spiritualistickou, přičemž politika, věda a umění vedly k obecnému odmítání religiozity. Originálním způsobem cesty ke spáse se tedy stalo spiritualistické hnutí, které se na našem území vyskytovalo již v druhé polovině 19. století. Spiritualistické hnutí bylo založeno na představě, že lidé disponují specifickými schopnostmi, které nemohou být rozvinuty díky izolovanosti moderního člověka od přírody. Patří mezi ně schopnost komunikovat s duchy, předpovídat budoucnost nebo léčit. V českém prostředí se spiritualismus formoval ve Východních Čechách jako sektářské sdružení, které bylo jistou reakcí na českou reformaci a na lidovou zbožnost a léčitelství. Na konci 19. století však došlo k rozmachu hnutí vlivem působení hermetiků, kteří se mimo jiné zasloužili o vydávání spiritualistických časopisů a knih. Díky této činnosti se hnutí rozšířilo do všech vrstev společnosti a zejména do lidového prostředí. Zatímco v roce 1899 bylo na našem území kolem 112 spiritualistických sdružení, po první světové válce zájem o spiritualismus již upadal.³³

2.2 20. století

Již na počátku 20. století se zásadně proměnila role kněží, kteří doposud působili jako iniciátoři modernizace české národní společnosti. Otevřeně vystupovali proti nelidským pracovním podmínkám a alkoholismu. Stáli u zrodu nových akciových společností, obecných škol, akademií i hudebních a divadelních spolků. Jevili zájem o nové technologie a zpravidla jako první v obci vlastnili telefon a řidičský průkaz. Navzdory jejich přínosu pro národní snažení panovala v nově vzniklé československé

---

³² NEŠPOR, Z. R. „Necírkevní náboženství“ a antiklerikální hnutí, In NEŠPOR, Z. R. a kol. *Náboženství v 19. století: nejčirkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?*, s. 273-277.

³³ Tamtéž, s. 262-270.

republiky protikatolická nálada.³⁴ Za hlavní příčinu lze považovat představu o spojitosti církve s Habsburskou monarchií. Signálem k útoku proti katolické církvi bylo zničení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí 3. listopadu 1918, který byl památkou na vítězství katolictví nad protestantismem. Do roku 1921 vystoupilo z církve 1 400 000 lidí. Ti, kteří nezůstali bez vyznání, přestoupili k jiné církvi. Nejčastěji se jednalo o Českobratrskou církev evangelickou či nově vzniklou Církev československou. Katolická církev se ocitla v oslabené pozici. Nedokázala se proto ubránit zákonům o rozluce manželství či přeorganizování školství.³⁵

V této nepříznivé době se církev musela vypořádat i s vlastní krizí. Po odjezdu pražského arcibiskupa Pavla Huyna, rakouského šlechtice, do Říma se vedení církevních záležitostí ujal spolek Jednota katolického duchovenstva. V čele spolku stanul J. Š. Baar a Xaver Dvořák, kteří se podíleli na vypracování reformních návrhů předložených papeži Benediktovi XV. V září 1919 byl však pražským arcibiskupem jmenován František Kardač, který jako odpůrce reformy nechal spolek rozpustit.³⁶

Po pozemkové reformě byl částečně zabaven církevní majetek a schylovalo se k definitivní rozluce církve a státu. I přes tyto napjaté vztahy a šířící se protikatolickou propagandu zůstalo 80 % národa své víře věrno. K odluce tedy nakonec nedošlo. Přispěla k tomu i skutečnost, že převážná část slovenského obyvatelstva byla katolická a československá vláda si v době utváření republiky nemohla dovolit vnitropolitické problémy. Poměry se postupně uklidnily. Stát urovnal vztahy s Vatikánem uzavřením modu vivendi, který upravoval jmenování biskupů podle církevního práva a dále stanovoval způsob tvorby hranic diecézí. Československá strana lidová se stala součástí prvorepublikové vlády. Postupně se začal přístup státních příslušníků k církvi proměňovat, což se projevilo na sjezdu katolíků Československé republiky v roce 1935, kde tisíce věřících prezentovali svou národní sounáležitost. Proces začlenění církve do české národní identity pak vyvrcholil během okupace.³⁷

Hlavní událostí, ke které došlo během válečných let 1939-1945, bylo rozdělení církve v Čechách a na Slovensku. Zatímco Slovenská republika byla klerofašistickým

³⁴ PETRÁČEK, T. *Sekularizace a katolicismus v českých zemích: specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*, s. 74 - 75.

³⁵ KADLEC, J. *Dějiny katolické církve III.*, s. 445-446.

³⁶ KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 2*, s. 240-241.

³⁷ KADLEC, J. *Dějiny katolické církve III.*, s. 446.

státem, duchovní v Čechách a na Moravě patřili mezi významné členy domácích i zahraničních odbojových skupin, jako Obrana národa či Petice výboru věrní zůstaneme. Mnozí z nich se snažili povzbuzovat české obyvatelstvo ve svých kázáních, což mnohdy vedlo k jejich zatčení. O jejich činnosti svědčí i statistické údaje, podle kterých se ve válečném období dotkla persekuce 371 českých kněží. Proti okupaci se postavil i pražský arcibiskup a kardinál Karel Kašpar, po jehož smrti v roce 1941 zůstal arcibiskupský stolec neobsazen až do roku 1946. Vlastenecká činnost českých kněží byla odměněna po okupaci, kdy Vatikán jmenoval na post biskupů členy odboje i vězněné kněze. Jednalo se o Josefa Berana, Štěpána Trochtu, Karla Skoupého a Josefa Hloucha. Po osvobození následoval odsun německého obyvatelstva, které z velké části tvořili katoličtí věřící. Během tří let svobodného rozvoje se vztahy mezi státem a církví jeví jako stabilní. V prostředí katolické inteligence vznikalo úsilí o teoretické vyrovnání s marxistickým učením. Jiní spíše prostřednictvím umělecké torby varovali před budoucím vývojem. Mezi ně patřil i Jan Zahradníček, autor básnických sbírek *Rouška Veroničina* a *Znamení moci*, který byl po únorovém převratu v roce 1948 uvězněn.³⁸

2.2.1 Komunistický režim

Dřív než se církev mohla vzpamatovat z válečných ran, chopil se v únoru roku 1948 moci režim, který nepřipouštěl žádné demokratické, křesťanské a nekomunistické tradice. Katolická církev se stala úhlavním nepřítelem státu, jehož cílem bylo ji zničit. Stát okamžitě spustil vlnu proticírkevních opatření, která měla vést ke snížení vlivu církve ve společnosti. Komunistická strana zřídila organizaci Mírové hnutí katolického duchovenstva (MHKD), jehož vedoucí kolaborovali s režimem. Nově zřízený Státní úřad pro věci církevní v první řadě provedl reorganizaci církve a nechal zatknout osoby, které představovaly pro režim nebezpečí. Opatření se dotkla i katolických časopisů, publikací a spolků, jako například organizace Orel, která sdružovala 200 000 členů. S jejími předními představiteli byly vedeny procesy a mnozí z nich byli mučeni. Procesy probíhaly až do poloviny padesátých let, přičemž nepostihly jen katolické elity. Během padesátých let došlo ke zrušení řádů, jejichž členové byli zadržováni v internačních táborech. Jelikož se nejednalo o věznice, neplatily zde předpisy pro výkon trestu. Internovaní zde tedy byli bezprávně drženi a nuceni k manuální práci, za

³⁸ HANUŠ, J. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, s. 60-63.

niž nedostávali zapláceno. Doba jejich internace nebyla stanovena, a proto někteří opustili tábor až po více než dvaceti letech. České země znovu zasáhla vlna emigrace. Do zahraničí neodešli jen duchovní, ale též představitelé politického a kulturního katolicismu a členové katolických organizací.³⁹

Proticírkevní politika vyvíjela na věřící tlak, jelikož její snahou bylo vytlačit náboženství ze společenského života. Aktivní věřící se nemohli stát členy komunistické strany, byli kontrolováni v zaměstnání a jejich dětem nebyla mnohdy dána šance studovat. Propaganda se zaměřila i na děti školního věku, čímž přispěla k poklesu religiozity v následujících letech. Tento pokles se projevil klesající účastí na bohoslužbách a ostatních církevních obřadech. Ubývalo též křtů, církevních svateb a pohřbů. Dále se snižoval zájem o školní náboženskou výchovu.⁴⁰

K projednávání církevních záležitostí došlo až během Pražského jara. V březnu 1968 byl odvolán dosavadní vedoucí Sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury Karel Hrůza, kterého nahradila socioložka Erika Kadlecová. Významnou událostí tohoto období bylo vytvoření Pastorační rady arcibiskupa Františka Tomáška, která spojovala jak mladou generaci, tak generaci politických vězňů. Rada stála za vznikem organizace Dílo koncilové obnovy. Ta se snažila aplikovat v českém prostředí nové změny a pohledy, které přinesl II. Vatikánský koncil konaný v letech 1962-1965. Tato organizace měla převzít roli Mírového hnutí katolického duchovenstva, jež bylo zrušeno. Postupně se začaly obnovovat katolické spolky a tiskoviny. Reformní církevní politika byla veřejně publikována prostřednictvím časopisu *Nová mysl* a později se objevovala i v *Rudém právu*. Naděje na lepší podmínky byly zmařeny, když v roce 1969 začala normalizace.⁴¹

Zásadní událostí sedmdesátých let byl vznik Charty 77, která vedle liberálů a reformních komunistů shromažďovala i křesťany. V katolických kruzích započalo období různých aktivit, poutí a shromáždění spojených s podpisovými akcemi.⁴² Přelomovou akcí věřících byla pouť na Velehradě 7. července 1985 uspořádaná k výročí 1 100 let od úmrtí sv. Metoděje. Přestože se komunistická moc snažila omezit rozsah poutě, podle odhadů se jí zúčastnilo až 150 000 věřících. Jedná se tedy o největší

³⁹ HANUŠ, J. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, s. 63-66.

⁴⁰ NEŠPOR, Z. R. *Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu*, s. 81-82.

⁴¹ BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945-1989*, s. 44-47.

⁴² HANUŠ, J. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, s. 68-69.

shromáždění proti režimu až do listopadu 1989. Následovaly další akce, jako například bohoslužba k počtě blahoslavené Anežky České či oslava devadesátých narozenin kardinála Františka Tomáška v červenci 1989. Za symbolické ukončení komunistického režimu lze pokládat svatořečení Anežky České ve svatopetrské katedrále v Římě, které se konalo 12. listopadu 1989.⁴³

2.3 Náboženství v současné české společnosti

Za vlády komunistického režimu byla náboženská svoboda v České republice značně omezena. Komunistická vláda prostřednictvím státní bezpečnosti kontrolovala činnost církví i aktivity věřících. Proto mezi první kroky po listopadové revoluci v roce 1989 patřil zákon č. 159/1989 Sb., jenž odstraňoval proticírkevní opatření trestního zákona, a zákon č. 16/1990 Sb. zakazující státní zásahy do společnosti. Následovalo přijetí Listiny základních práv a svobod Federálním shromážděním v roce 1991, která vedle svobody myšlení a svědomí zaručovala svobodu vyznání.⁴⁴

Církev se po revoluci nalézala ve značně oslabené pozici. Utrpěla materiální i duchovní škody, které se projevovaly ve všech oblastech. Jedním z hlavních problémů, kterému musela čelit, byla nevzdělanost kněží způsobená vlivem státního dozoru nad jejich výukou. Velkou ztrátu zaznamenala na venkově, kde prakticky zanikla tradiční katolická zbožnost. Církev tedy započala s obnovou, která kromě restrukturalizace biskupství, farností a řádů spočívala v obnovení církevního školství.⁴⁵

Důležitou částí obnovy církve se po roce 1989 staly restituce církevního majetku, který byl protiprávně zabaven komunistickou vládou po roce 1948. Část majetku, jež byla církvi navracena v devadesátých letech, však nestačí k pokrytí všech církevních výdajů. Církve jsou tedy stále závislé na finančních příspěvcích od státu, jejichž výše závisí na počtu věřících, kteří se k dané církvi přihlásí při sčítání lidu. Existují ovšem i církve, které státní financování z věroučných důvodů odmítají a svůj provoz financují prostřednictvím příspěvků vlastních členů, darů a ekonomických aktivit. Hlavní problém restitucí spočívá v tom, že na rozdíl od římskokatolické církve, která by se po navrácení majetku stala soběstačnou, ostatním církvím by restituce téměř nic nepřinesly a s nimi spojené zastavení státních příspěvků by vedlo k jejich

⁴³ BALÍK, S., HANUŠ, J. *Katolická církev v Československu 1945-1989*, s. 56-62.

⁴⁴ NEŠPOR, Z. R. *Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu*, s. 107-108.

⁴⁵ HANUŠ, J. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, s. 71-76.

ekonomickému zániku. Podle Nešpora bylo chybou církve, především římskokatolické, že místo aby využila potenciálního zájmu české společnosti o křesťanství po roce 1989, obrátila svou pozornost právě k restitucím majetku či k organizačním změnám, čímž přispěla k negativnímu postoji veřejnosti.⁴⁶

Během devadesátých let došlo v České republice k výraznému poklesu religiozity, o čemž svědčí sociologické průzkumy a výsledky sčítání lidu. Ke stavu bez vyznání se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo 59 % lidí, což je o 20 % více než v roce 1991. Růstem počtu lidí bez vyznání utrpěla především Církev římskokatolická. K ní se přihlásilo 26,8 % lidí, což je o 12,2 % méně než v roce 1991. Úbytek členů je typický zejména pro velké církve. Kromě Církve římskokatolické se jedná o Českobratrskou církev evangelickou a Církev československou husitskou, které za deset let přišly zhruba o polovinu členů. Kromě nich ztratily i důvěru, a to především v otázkách týkajících se potřeb jednotlivce, rodinného života či aktuálních sociálních problémů.⁴⁷

Je však nutné podotknout, že osoby hlásící se ke stavu bez vyznání nejsou pouze ateisté. Do této skupiny patří totiž i mnoho alternativních věřících, kteří si náboženství pojí pouze s církevní religiozitou. Skupinu ateistů dále tvoří na jedné straně lidé, kteří k náboženství zaujímají lhostejný postoj, a na druhé straně lidé mající postoj odmítavý. V jejich případě jde do značné míry o důsledek protináboženské propagandy komunistického režimu, ale i tradice 19. století. Skutečných a přesvědčených ateistů však není v české společnosti mnoho. Spíše než kvůli uvědomělému ateismu, je většina z nich ateisty ze zvyku, díky nedostatku informací či sociálním důvodům.

2.3.1 Nová náboženská hnutí v České republice

V devadesátých letech se značně rozšířila česká náboženská scéna o nová náboženská hnutí. Existují jich zde stovky, ale většina nevystupuje na veřejnosti, a proto je mnohým lidem neznámá. Veřejně známými se většinou staly skupiny, které svými kontroverzemi přilákaly pozornost médií. Nová náboženská hnutí oslovovala v devadesátých letech zejména dobře situované, vzdělané mladé lidi z velkých měst. Ti tradiční náboženské instituce považovali za neschopné odpovědět na otázky týkající se sociálních, ekonomických či ekologických problémů současnosti. Nacházeli alternativy

⁴⁶ NEŠPOR, Z. R. *Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu*, s. 109-112.

⁴⁷ Tamtéž s. 102-103

právě v nových náboženských hnutích, která přinášela celou řadu nových myšlenek, způsobů jednání a interpretací. Současně s nimi k nám ze zahraničí pronikala antikultovní tendence upozorňující na nebezpečí, které s sebou tato hnutí přinášejí. Informace zahraničního antikultovního hnutí šířila právě média, která tak sehrála významnou roli v boji proti novým náboženským hnutím a podpořila negativní postoj společnosti. Kromě antikultovního hnutí to byli i představitelé etablovaných náboženských skupin, kteří před novými náboženskými hnutími varovali. Pokud se těmto hnutím nepodařilo nabýt podoby standardních církví, zaznamenala jen krátkodobý zájem a řada z nich brzy upadla do zapomnění. Většina hnutí, kterým se podařilo získat státní registraci, existovala v české společnosti již před rokem 1989. Ke zvýšení jejich popularity jistě přispěla právě ilegální činnost v období vlády komunistického režimu. Nejvýznamnější z nich jsou Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a hnutí Haré Kršna.⁴⁸

Modernizace společnosti s sebou přináší individualismus, jenž má podíl na tom, že náboženství v současné české společnosti přestává plnit integrační funkci a začíná směřovat k jednotlivci a jeho zájmům. Důsledkem tohoto procesu je zájem o spirituální produkty a služby, které začínají plnit funkci tradičního náboženství. Jedná se o duchovní časopisy, knihy, hudbu, ale i astrologii, alternativní medicínu a s ní spojené potravinové doplňky a medikamenty. Zájem o křesťanskou literaturu vystřídal již v polovině devadesátých let zájem o literaturu spirituální, zejména pak o knihy zabývající se západními alternativami, astrologií, numerologií a náboženstvím Dálného východu. Odklon od křesťanské literatury pokračuje i dnes, kdy se těší velké oblibě především knihy o zdravé výživě, přírodní léčbě, minulých životech či esoterických výkladech dějin. Duchovní literatura se postupně ze specializovaných prodejen dostala na pulty mainstreamových knihkupectví či supermarketů. Více než alternativy mající podobu etablovaných církví Češi inklinují k spirituálním alternativám, které jistou formou rozšiřují vědecké poznání.⁴⁹

2.3.2 Legislativa

Náboženskou svobodu v České republice deklaruje Listina základních práv a svobod, která kromě svobody vyznání zaručuje i svobodu projevů náboženského

⁴⁸ NEŠPOR, Z. R. *Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu*, s. 118-119.

⁴⁹ Tamtéž, s. 122-125.

přesvědčení a svobodu náboženských institucí. Postavení náboženských společností v České republice upravuje Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností z 27. listopadu 2001. Zákon vyšel ve Sbírce zákonů pod číslem 3/2002 a stanovuje podmínky, za nichž mohou církve a náboženské společnosti získat právní postavení. Dále stanovuje, že jejich činnost nesmí být v rozporu s právními předpisy, svým učením nesmí ohrožovat práva a svobody jednotlivce, nesmí využívat psychický a fyzický nátlak k vytvoření závislosti apod.⁵⁰

Návrh na registraci církve a náboženské společnosti musí podat nejméně tři fyzické osoby. Součástí tohoto návrhu jsou kromě jiného podpisy tří set členů církve nebo náboženské společnosti. Ti musí být občané České republiky, případně cizinci s trvalým pobytem v České republice, starší osmnácti let. Registrované církve a náboženské společnosti se stávají právními osobami a mohou vyučovat své členy ve vlastních školách i jiných zařízeních. Druhým stupněm registrace je přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv, jako je právo na výuku náboženství na státních školách, právo na uzavírání sňatků, právo na finanční zabezpečení, právo zakládat školy apod. Tyto a další práva získala skupina náboženských společností registrovaná ještě před přijetím zákona. Tvoří ji dvacet křesťanských společností a jedna společnost židovská. Zvláštní práva mohou získat i jiné církve a náboženské společnosti po splnění určitých podmínek, mezi něž patří uplynutí deseti let od státní registrace, desetileté vydávání výročních zpráv o své činnosti a bezúhonnost. Návrh pak musí obsahovat tolik podpisů členů, kolik činí nejméně jedno promile obyvatel České republiky.⁵¹

V České republice mohou působit i náboženské skupiny, které nebyly státem registrované jako církve či náboženské společnosti. Jsou registrovány jako nadace, spolky či občanská sdružení a mohou se svobodně sdružovat a provozovat svou činnost. I když registrace pozbývá významu, má stále zásadní vliv na veřejné mínění, jelikož registrované společnosti jsou vnímány jako solidní a důvěryhodné. Toto přesvědčení však není správné a může být v budoucnu i nebezpečné, a to například v případě, že se sníží počet členů nutný k registraci. Tehdy budou moci získat registraci i náboženské společnosti nedůvěryhodné.⁵²

---

⁵⁰ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v české republice*, s. 13-14.

⁵¹ Tamtéž, s. 14-15.

⁵² VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 17.

3 VYBRANÁ NOVÁ NÁBOŽENSKÁ Hnutí PŮSOBÍCÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

3.1 Společnost svědků Jehovových

Svědkové Jehovovi se řadí mezi společenství, která tvoří protestantské hnutí 19. století, jejichž motivací je zejména obnova církve před druhým příchodem Ježíše na zem. Podle těchto společenství se křesťanská víra ocitla v období temna, jelikož se vzdálila pravé víře. Pro předpovědi o blížícím se příchodu Ježíše Krista či konci světa měla velký význam Velká francouzská revoluce. Ta otřásla společnostmi natolik, že začaly vznikat názory, podle kterých byly události spojené s revolucí předpověděny v Bibli. Ve stejné době byl také stanoven termín, kdy mělo dojít ke zrušení instituce papežství. Poté, co nebyla předpověď naplněna, se stal novým očekávaným momentem rok 1844. K tomuto datu se upínal i americký farmář William Miller, který začal pořádat masová kázání, během nichž rozhlašoval předpověď o druhém příchodu Krista na zem. Ten se měl vrátit v časovém rozmezí od 21. března 1843 do 21. března 1844. Po uplynutí této doby Millerův žák Samuel Snow stanovil datum jiné, a to 22. října 1844. Věřící začali rozprodávat majetek a odcházeli ze svých domovů do hor. Když však přišlo další zklamání, adventisté se rozdělili na mnoho církví a hnutí.⁵³

Po rozpadu hnutí vytvořili členové redakce adventistického časopisu *Půlnoční křik* novou skupinu. Její členové nabyli přesvědčení, že události připisované roku 1844 se mají ve skutečnosti stát o 29 let později, tedy v roce 1873. Jedná se o stejnou dobu, kterou trval skrytý život Ježíše Krista před jeho veřejným vystoupením. V roce 1868 se s jedním z členů této skupiny, Jonasem Wendelem, setkal Charles Taz Russel, syn obchodníka s oděvy z Pittsburghu. Russel zažíval v téže době krizi své víry, jelikož se nemohl smířit s vizí milujícího Boha, který uděluje pekelné tresty. Ovlivněn Wendelem založil skupinu s názvem *Badatelé Bible*, která se zabývala analýzou biblických textů. Přestože rok 1874 přinesl další zklamání, Russel věřil, že se Kristus vrátil v neviditelné formě. Důkaz jeho návratu viděl v technickém i kulturním rozvoji lidstva. V roce 1877 spolupracoval společně s adventistou N. H. Barbourem na vydání knihy *Three Worlds and the Harvest of This World* (Tři světy a sklizně tohoto světa). Kniha předkládala

---

⁵³ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi: historický přehled*, s. 3-4.

názor o neviditelném příchodu i myšlenku o blížícím se konci světa. Ten byl stanoven na rok 1914.⁵⁴

Russelova skupina se rychle rozrůstala díky časopisu Sionská Strážná věž, kolem něhož se do roku 1880 zformovalo více než 30 studijních skupin pod názvem Mezinárodní badatelé Bible. O čtyři roky později pak byla Sionská traktátní společnost Strážná věž oficiálně registrována jako organizační a vydavatelské centrum hnutí. Russelovým cílem nebylo vytvoření nové církve. Hnutí mělo spíše obohatit stávající křesťanskou církev o nové myšlenky. Kromě své šestidílné Studie v Písmu vydal množství publikací a článků. Těšil se velké oblibě mezi svými žáky, a to navzdory skandálům, které Russelovi přivodili samotní členové jeho rodiny. Kromě rozporů s manželem své neteře musel čelit i očerňování ze strany své manželky.⁵⁵

O významu roku 1914 byl Russel pevně přesvědčen. Ježíš měl již ve viditelné podobě sestoupit na zem a nastolit zde Království boží. Ani tento rok však nesplnil očekávání, což pro hnutí znamenalo hluboký otřes. Mnoho členů odešlo a hnutí šlo k zániku. Když 31. října 1916 Russel zemřel, výkonným prezidentem společnosti byl zvolen advokát Joseph Franklin Rutherford. Ten hned po svém zvolení provedl očistu ve správní radě, čímž vyvolal masový odchod členů Badatelů Bible, kteří zakládali vlastní hnutí. Aby Rutherford hnutí odlišil od těchto proudů, začali se jeho členové nazývat Svědkové Jehovovi. Pozměnil též věrouku hnutí tím, že termín konce světa přesunul na rok 1925. Nové vedení přineslo i změnu v organizaci hnutí. Všichni příslušníci byli nyní povinni zapojit se do agitační činnosti a navštěvovat domácnosti potenciálních zájemců, které seznamovali s Rutherfordovými kázáními. Od členů bylo vyžadováno, aby se oddělili od ostatní společnosti. Byla jim zakázána politická aktivita, projevy úcty státu či slavení Vánoc, Velikonoc a jiných svátků.⁵⁶

Rutherfordův režim zůstal v organizaci zachován i po jeho smrti. Za svého nástupce si vybral Nathana Homera Knorra, jehož hlavním přínosem bylo zavedení systému proškolení. Díky němu se členové hnutí stali zdatnými mluvčími připravenými na misionářskou činnost. Během jeho vedení narostl počet členů a organizace měla až dvoumilionovou členskou základnu. V polovině šedesátých let však

⁵⁴ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi: historický přehled*, s. 5-6.

⁵⁵ Tamtéž, s. 6-8.

⁵⁶ Tamtéž, s. 9-11.

hnutí zaznamenalo značné zpomalení tohoto růstu. Podle některých názorů tato sestupná tendence vedla k tomu, že vedení hnutí stanovilo nové prorocké datum. Obrovský nárůst nově pokřtěných však náhle vystřídal odliv členů poté, co se roku 1975 prorockví nenaplnilo.⁵⁷ Po Knorrově smrti se ujal vedení dosavadní viceprezident hnutí Frederick W. Franz, který se zasloužil o překonání krize po roce 1975. Pátým prezidentem společnosti Strážná věž byl Milton G. Henschel. V roce 2000 došlo k reformě vedení hnutí. Od tohoto roku nemá výsadní vliv pouze jedna osoba. Hlavními představiteli se stali Don A. Adams a Max H. Larson, prezidenti Biblické společnosti Strážná věž v Pensylvánii a New Yorku. Oba již nepatří do generaci pamatující rok 1914, která se podle učení Svědků Jehovových dožije konce světa a nastolení Království božího. Tito členové však postupně ubývají, čímž vzniká vážný problém, který bude muset organizace v blízké době řešit.⁵⁸

3.1.1 Učení

Svědkové Jehovovi, jako většina křesťanských odnoží, opírají své učení o Bibli. Jejich výklad se však v mnohém odlišuje od tradičního křesťanského učení, což se projevuje v odmítání základních doktrín křesťanství. V první řadě popírají Trojici a překrucují biblickou víru svým názorem, že ti, kteří věří v trojjediného Boha, ve skutečnosti věří v Bohy tři. Svědkové Jehovovi věří v jediného Boha, jehož nazývají Jehova. Ježíše Krista považují pouze za člověka, na kterém spočinula boží milost. Odmítají tedy i symbol kříže, a proto neslaví Velikonoce ani Vánoce. S popřením Trojice souvisí i popření skutečnosti, že Duch svatý je osoba. Svědkové ho považují za pouhou neosobní sílu. Dále tvrdí, že Ježíš nebyl vzkříšen v těle, ale jako neviditelný duch, což umožňuje existenci učení o neviditelném druhém příchodu. V současné době Strážná věž tvrdí, že k tomuto návratu došlo v roce 1914. Jejich učení však odporuje Písmu, kde je druhý příchod Ježíše Krista líčen jako veřejná a slavná událost. Jelikož Svědkové Jehovovi považují lidskou duši za smrtelnou, odmítají též existenci pekla, jako místa trestu. Pobyt v nebeském království je pak omezen jen pro 144 000 vyvolených.⁵⁹

I když hnutí své členy několikrát zklamalo, zůstávají mu naprosto oddáni. V souladu s učením jsou dokonce ochotni obětovat svůj život i život svých blízkých.

⁵⁷ REMEŠ, P. *Svědkové Jehovovi: historický přehled*, s. 14-15.

⁵⁸ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v české republice*, s. 99.

⁵⁹ ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*, s. 90-93.

Typickou charakteristikou členů hnutí je totiž odmítání krevní transfúze, které je založeno na mylném výkladu textu Genesis. V něm je pouze řečeno, že se zakazuje jíst maso, v němž je krev. Členové hnutí odmítají bojovat ve válce, nikoliv však z morálních zásad. Svědkové Jehovovi totiž neuznávají lidskou vládu, díky čemuž také nenosí zbraně, neúčastní se politického dění a voleb. Mnoho času tráví misijní činností, kdy navštěvují domácnosti potenciálních zájemců a seznamují je se svou vírou.⁶⁰

3.1.2 Působení v České republice

Badatelé Bible se v Rakousku-Uhersku objevili již v roce 1907, ve větší míře však lidé začali přijímat učení až po vzniku Československé republiky. Nemuseli čelit žádným překážkám ze strany státu, což bylo dáno jejich pacifismem, antiklerikálními postoji a působením mezi českými Němci.⁶¹ První sdružení badatelů se na českém území zformovalo v Mostě v roce 1916. Pod vedením skláře Antonína Gleissnera zde bylo také ustaveno sdružení vážných Badatelů Bible. Československá pobočka Mezinárodního sdružení badatelů Bible byla zřízena v roce 1932.⁶² Po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava proběhlo zatýkání členů hnutí, kteří byli vězněni nebo transportováni do koncentračních táborů. Po osvobození činnost Svědků Jehovových kontrolovalo ministerstvo vnitra. Druhou vlnu likvidace členů pak přinesl rok 1948. Započalo hromadné zatýkání, které vyvrcholilo soudními procesy s předními představiteli hnutí. Tyto události však nevedly k zániku organizace. Ta přešla do ilegality a nadále pokračovala ve svém snažení. Narůstající počet členů znepokojoval státní moc, která se pokusila infiltrovat dovnitř hnutí a odtud ho zničit. Tato taktika vedla k rozštěpení hnutí na dva proudy. Na jedné straně stáli protikomunističtí členové v čele s Vladimírem Matejkou, na straně druhé Bohumil Müller prosazující spolupráci s komunistickým režimem. Müllerovi se nakonec podařilo prosadit, a tak se další činnost Svědků Jehovových odehrávala pod kontrolou ministerstva vnitra.⁶³

V roce 1993 bylo hnutí státem registrováno pod názvem Náboženská společnost Svědků Jehovových. Odbočku řídí výbor, jehož členy jsou MUDr. Ondřej Kadlec, CSc., Eduard Sobička a Jan Glückselig, kteří byli jmenováni vedoucím sborem Svědků

⁶⁰ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 73.

⁶¹ REMEŠ, P. *Historie svědků Jehovových u nás*, Dostupné z: <http://www.dingir.cz/cislo/starsi/1998_1/clanky/D1998_1_10.html>.

⁶² VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v české republice*, s. 98.

⁶³ REMEŠ, P. *Historie svědků Jehovových u nás*, Dostupné z: <http://www.dingir.cz/cislo/starsi/1998_1/clanky/D1998_1_10.html>.

Jehovových v Brooklynu v USA. Výbor spravuje též tzv. rodinu Bethel. Její členové vykonávají činnost ve čtyřech odděleních, jimiž jsou nemocniční informační služby, překladatelské a kompoziční oddělení, služební oddělení a stavební oddělení. V současné době je v České republice asi 246 sborů Svědků Jehovových.⁶⁴

3.2 Hnutí Haré Kršna

3.2.1 Historie

Jelikož je hinduismus polyteistické náboženství, figuruje zde velké množství bohů. Nejvýznamnější z nich jsou Brahma, Višnu a Šiva, kteří plní úlohu stvoření, udržování a ničení. Zatímco se Brahma vzdaluje lidskému prožívání náboženství a ustupuje do pozadí, Višnu přichází k lidem a vystupuje zde prostřednictvím svých zvířecích a lidských vtělení - avatarů, mezi nimiž je i Kršna. V průběhu staletí rostl počet uctíváčů Kršny, který se tak stal více uznávaným než Višnu. Obliba Kršny vedla k založení sekty kršnovců Šrí Kršnou Čaitanjem Maháprabhau na počátku 16. století. Tento bengálský bráhman považoval za prostředek k dosažení božství cestu oddanosti (bhakti), která má být podpořena zpěvem mahámantry „Haré Kršna, Haré Kršna, Kršna Kršna, Haré Haré, Haré Ráma, Haré Ráma, Ráma Ráma, Haré Haré“.⁶⁵

Za rozšířením hnutí na Západ stál o 400 let později Abhaj Čaran De, který se narodil v Kalkatě v roce 1896. Po dokončení studií filozofie, ekonomie a angličtiny pracoval ve farmaceutické firmě. V roce 1936 se jako člen Čaitanjoyvy sekty višnuitského hinduismu setkal s Bhaktisiddhántou, který ho pověřil šířením Čantajova učení na západ. Čaran několik let pracoval na překladu Bhagavadgíty, skladby o Kršnovi, do angličtiny a později zveřejnil své myšlenky v časopise Back to Godhead. Poté, co se odstříhl od svého dřívějšího života, se stal sannjásinem a získal titul svámí - náboženský učitel. V roce 1965 přijal jméno Bhaktivédanta Svámí Prabhupáda a odjel do Spojených států amerických, aby zde naplnil své poslání. Nejprve zaujal příznivce hnutí hippies, ale například i básníka Allena Ginsberga a člena skupiny The Beatles George Harrisona. Po roce svého působení založil Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny (ISKCON). Na konci šedesátých let hnutí rozšířilo svůj vliv i ve Velké Británii. Hlavní sídlo, které zde pro hnutí zakoupil právě George Harrison, získalo název

⁶⁴REMEŠ, P. Historie svědků Jehovových u nás, Dostupné z: http://www.dingir.cz/cislo/starsi/1998_1/clanky/D1998_1_10.html.

⁶⁵VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v české republice*, s. 323-324.

Bhaktivedanta Manor a v dalších letech sloužilo i jako hinduistický chrám a škola pro nové kněze.⁶⁶

Prabhupáda nadále pokračoval v překladu indických posvátných textů. Současně zakládal školy, chrámy a zemědělské usedlosti. Navzdory hinduistické tradici si nevyvolil pouze jednoho nástupce. Před svou smrtí svěřil vedení organizace Správní komisi sestávající z 29 členů, z nichž 11 byly guruové. Každý guru byl pověřen správou určité územní oblasti. Postupem času sílil vliv této skupiny nad ostatními členy komise, až se nakonec většina z nich odchýlila od původního učení a svého postavení sannjásinů. Rozkol hnutí zapříčinil Džajatírtha, guru Velké Británie. Nejenže začal brát drogy, ale dokonce navázal sexuální vztah s některými žákyněmi, což měl jako guru zakázáno. Po napomenutí řídicí komise odjel se svými stoupenci do Nepálu. V roce 1987 byl zavražděn svým psychicky chorým žákem. Vedením Velké Británie byl pověřen Bhagaván, jenž hnutí brzy opustil kvůli sexuálním eskapádám. Pověst hnutí poškodili i další guruové. Někteří byli obviněni ze shromažďování zbraní či pašování drahých kovů, jiní za homosexualitu a užívání drog. Hnutí muselo projít reorganizací, při níž byl počet guruů zvýšen na padesát, a bylo zrušeno územní rozložení. Jejich základní úlohou je vyučování a zasvěcování nových žáků, přičemž se zodpovídají řídicí komisi.⁶⁷

3.2.2 Učení

Vyznavači Kršny se distancují od védánského hinduismu, který usiluje o splynutí s neosobním absolutnem, jímž je Bráhma. Namísto toho obrací svou pozornost ke Kršnovi, osobnímu božstvu, jenž je součástí každého člověka. Podle nich uctívači Bráhmy nikdy nedosáhnou absolutní blaženosti, jelikož Bráhma, Višnu a Šiva jsou pouhými formami Kršny. Kršna též vystupuje v roli spasitele, protože spasení lze dosáhnout jedině prostřednictvím oddanosti Kršnovi. Kršna se objevuje v mnoha hindských posvátných textech. Jeho vyznavači vyzdvihují obzvláště mýty o Kršnovi obsažené v Puraně. Zde Kršna vystupuje v mnoha podobách, pokaždé je však druhými milován. Tento vztah je symbolem vztahu mezi Bohem a člověkem, který je základem kršnovského náboženství.⁶⁸

⁶⁶ BARRETT, D. V. *Sekty, kultury, alternativní náboženství*, s. 165- 166.

⁶⁷ Tamtéž, s. 165-168.

⁶⁸ ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*, s. 81.

Svrchovanou autoritou je bůh, který je všudypřítomný a disponuje nesmírnou silou. Pokud bude člověk během svého života budovat svůj vztah s bohem, dosáhne transcendentálního stavu blaženosti. Čaitanjovská tradice rozlišuje různé autority, které napomáhají tomuto lidskému snažení. Jedna z nich se ocitá přímo v nitru člověka. Jedná se o tzv. čaitjaguru, projev samotného boha, který napomáhá člověku v rozlišování mezi dobrem a zlem. Další autoritou je guru, žijící učitel. Během svého života může člověk vystřídat několik učitelů, ale vždy platí, že žák svého učitele ctí a je mu plně oddán. Nejvýznamnějším učitelem je ten, který vykoná obřad zasvěcení a předá žákovi mantru. Kromě něho existují i šikšáguruové, kteří udělují rady. Autoritou jsou člověku i náboženské texty, mezi něž se řadí staré indické texty, životopisy Čaitanji a následné komentáře k nim. Staré texty se označují pojmem šástra a zahrnují texty šruti a smrti. Jelikož jsou předčítány a zpívány, mají formu zvukových vibrací. Mezi nejrespektovanější z nich patří Bhagavadgíta, Bhágavatapurána, upanišady a Védántasútry. Jelikož byl Čaitanja považován za jednoho z Kršnových avatarů, jsou jeho životopisy pokládány za významnější než první skupina textů.⁶⁹

Oddaní Kršnovi, kteří žijí v komunitách neboli ašramech, vedou prostý způsob života. Vstávají již ve čtyři hodiny ráno, aby vykonali všechny ranní obřady a zúčastnili se uctívání Kršny. První ranní činností je zpěv mantry za pomoci růžence o 108 kuličkách. Tento proces se nazývá džapa a je praktikován šestnáctkrát denně. Příslušnost k hnutí prezentují i svým zjevem. Muži nosí na košili pruh jednobarevné látky omotaný kolem pasu, který se nazývá dhótí. Mají oholenou hlavu, ale na rozdíl od buddhistů si na temeni nechávají narůst pramínek vlasů, kterému se říká šikha. Ženy si kolem těla omotávají sári, což je několikametrový pruh pestrobarevné látky. Nechávají si narůst dlouhé vlasy, které si zakrývají šátkem. Členové se musí zříci konzumace masa, alkoholu, tabáku, drog i kávy. Mezi zakázané činnosti patří hazardní hry a nemanželský sex. Ten mohou manželé provozovat pouze za účelem plození potomka.⁷⁰

3.2.3 Působení v České republice

I přes komunistický režim, který bránil pronikání alternativní religiozity na naše území, panoval u nás v sedmdesátých letech značný zájem o indické tradice. Jednalo se

⁶⁹ FÁREK, M. *Hnutí Haré Kršna: institucionalizace alternativního náboženství*, s. 125-129.

⁷⁰ BARRETT, D. V. *Sekty, kultury, alternativní náboženství*, s. 170-171.

zejména o zájem o jógu. Již v roce 1970 se podařilo vydat knihu o józe, prostřednictvím které se učení o cestě k oddanosti dostalo mezi širší vrstvy společnosti. Osobně se zájemci o toto učení mohli setkat se členy hnutí Haré Kršna díky misijním akcím, na nichž se podílel i Čech Turíja dása, který emigroval do Švédska. Jeho přínosem bylo přeložení a vydání knih Bhagavad-gíta taková, jaká je či Zlatý Avatár. Kromě těchto publikací se do Československa dostávaly překlady Prabhupádových knih. Tyto činnosti neušly pozornosti Státní bezpečnosti, po jejímž zásahu se řada příznivců ISKON rozhodla emigrovat. V roce 1987 však již nezakročila proti založení první neoficiální komunity oddaných Kršnovi, která měla sídlo v Lanšperku ve východních Čechách. Zájemci zde vedli chrámový život podle zásad Prabhupádova učení. Oficiální pobočka ISKCON vznikla až po roce 1989, kdy se také vrátili někteří emigranti šířící nové myšlenky ze zahraničí.⁷¹

Misijní činnost po revoluci měla dvojí podobu. Především Turíja dása usiloval o rozvoj zemědělské komunity na Kršnově dvoře v Chotýšanech na Benešovsku. Jeho snahy vedly k založení několika vegetariánských restaurací, z nich nejznámější byla restaurace U Góvindy v Praze. Druhý způsob misijní činnosti realizovaný na našem území spočíval v prodeji knih. Vykonavateli těchto aktivit byli převážně mladí konvertité, kteří si zřídili středisko v Jílově ulici v Praze, kde dodnes sídlí Centrum pro vědecká studia. Jelikož přístup a styl řízení obou skupin byl odlišný, panovala mezi nimi napjatá atmosféra. V roce 1997 organizaci zasáhl skandál související s porušením pravidel hnutí Haré Kršna vedoucím Kršnova dvora, který přešel do vlastnictví hnutí. Autoritářské vedení pak vedlo k odchodu mnoha členů. V roce 2000 někteří z nich sepsali petici proti českému vedení organizace. Petice se však obrátila proti signatářům a nebyla brána vážně ani mezinárodním vedením hnutí. V současné době se český ISKCON zaměřuje na prodej knih. Pod jeho správou spadají tři restaurace v Praze a komunita na Kršnově dvoře. Kromě festivalů pořádají též letní tábory pro děti. Od roku 2002 je hnutí v České republice registrovanou náboženskou společností, a to pod názvem Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Haré Krišna.⁷²

⁷¹ FÁREK, M. *Hnutí Haré Kršna: institucionalizace alternativního náboženství*, s. 167-168.

⁷² Tamtéž, s. 169-175.

3.3 Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů

3.3.1 Historie

Počátky církve sahají do dvacátých let 19. století. V této době se v západní části státu New York vzedmula vlna náboženského nadšení. Ta měla dopad na Josepha Smithe, jehož rodina se připojila k presbyteriánské církvi. Joseph se nemohl rozhodnout, jakou z nabízených variant křesťanství přijmout. Otázal se tedy Boha, který se mu zjevil a poradil mu, aby se nepřidával k žádné náboženské skupině, jelikož se všechny mýlí. Dne 21. září 1823 následovalo další vidění, při němž se Josephovi zjevil anděl Moroni a pověděl mu o zlatých deskách pohřbených v nedaleké hoře. Dne 22. září 1827 pak předal anděl desky Josephovi, aby je přeložil za pomoci kamenů urim a thummim. Vznikla tak Kniha Mormon, která byla vydána v roce 1830 v Palmyře. Jelikož si přeložené desky odnesl anděl zpět, neexistuje důkaz o jejich existenci.⁷³

V roce 1830 Joseph Smith založil Církev Kristovu, která byla později přejmenována na Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. V sídle církve, městu Kirtland, vznikl v březnu 1836 první chrám. Později se správa církve přesunula do Illinois. V roce 1840 se mormonismus rozšířil do Velké Británie prostřednictvím misíí devíti starších členů. Misionáři byly úspěšní, jelikož zde obrátili na svou víru tisíce lidí, z nichž se někteří rozhodli emigrovat do Ameriky. Mezitím ve městě Nauvoo ve státě Illinois rozrostla nespokojenost s vedením Josepha Smithe, který zde působil jako vydavatel místních novin, generál milice i jako starosta města. Sílicí opozice začala v roce 1844 vydávat vlastní noviny Nauvoo Expozitor, kde otevřeně vystupovala proti Smithovi. Ten zakročil a nechal tiskárnu zbourat. Díky svému činu byl zavřen do vězení, kde byl i se svým bratrem Hyrumem 27. června 1844 zavražděn. Příslušníci Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů opustili Nauvoo a pod vedením Brigham Younga, kterému se podařilo chopit moci, putovali na západ. V červenci 1847 dorazili k Velkému solnému jezeru ve státě Utah a založili zde město, jehož obyvatel přibývalo díky misiím ve Velké Británii a Skandinávii. V osmdesátých letech musela církev čelit žalobám za mnohoženství, které bylo v roce 1879 Nejvyšším soudem prohlášeno za

---

⁷³ ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*, s. 98-99.

nezákonné. Pro záchranu své církve byli mormoni nuceni zřít se této zásady svého učení.⁷⁴

V současné době má církev více než deset milionů členů, kteří nadále pokračují v aktivní misijní činnosti po celém světě. Jejich ústředí se nachází ve městě Salt Lake City ve státě Utah. V čele stojí prorok Thomas S. Monson.⁷⁵

3.3.2 Učení

Církev se pokládá za obnovenou Kristovu církev, která vznikla v dobách jeho pozemského života. Na rozdíl od jiných křesťanských odnoží jsou mormoni přesvědčeni o tom, že Bůh vlastní hmotné tělo. Věří, že Bůh byl nejprve stvořen jiným Bohem, žil pozemský život a až po své smrti byl povýšen na Boha. Jelikož se tedy Bůh vyvinul z člověka, může se i člověk stát bohem. Dále popírají jednotu Boží Trojice, jelikož Otce, Syna a Ducha svatého pokládají za zcela odlišné osoby.⁷⁶ Mormoni věří, že duše existovala před naším narozením. Aby mohla být spasena, musí být naplněno pět podmínek: víra v Krista, pokání za hříchy, křest vodou, přijetí Ducha svatého a poslušnost Božím příkázáním. Jelikož mormoni usilují o spasení svých rodin, mohou být pokřtěni i za někoho mrtvého.⁷⁷

Knihy Mormon obsahuje záznam o historii osídlení Ameriky. Asi roku 600 před Kristem na americký kontinent přišla skupina Židů vedená Lehim. Jeho dva synové Nephi a Laman vytvořili své vlastní národy, přičemž lid Nephiho byl dobrý a lid Lamana zlý. Bůh Lamanity proklel, následkem čehož jim ztmavla pleť a jsou tedy předky domorodých obyvatel Ameriky. Roku 428 po Kristu Lamanité Nephity pozabýjeli nedaleko Palmyry. Poslední přeživší Mormon a jeho syn Moroni sepsali tento příběh na desky, které ukryli do blízké hory.⁷⁸

Kromě Bible a Knihy Mormon mají příslušníci této církve ještě dva autoritativní texty. Jsou jimi Knihy nauk a smluv a Drahocenná perla, na nichž mormoni zakládají své učení o Bohu. Knihy nauk a smluv obsahuje základní charakteristiky mormonského učení, které v Knize Mormon chybí. Jedná se o doktrínu, mezi něž například patří

⁷⁴ BARRETT, D. V. *Sekty, kultury, alternativní náboženství*, s. 78-80.

⁷⁵ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 42.

⁷⁶ ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*, s. 108-109.

⁷⁷ BARRETT, D. V. *Sekty, kultury, alternativní náboženství*, s. 82.

⁷⁸ Tamtéž, s. 76.

struktura organizace církve, pluralita Bohů, schopnost člověka stát se Bohem, pluralita manželek, Bůh jako vyvýšený člověk a další. V Drahocenné perle se pak nacházejí zjevení a vyprávění Josepha Smithe.⁷⁹

Pro mormony je důležitá morálka, a proto odsuzují nemanželský sex. Přestože se podíleli na boji za občanská práva pro černé, nedovolovali jim vstup do chrámů či možnost stát se knězi. Dalším paradoxem byla jejich účast na boji za ženskou emancipaci, i když nedovolují ženám kněžské svěcení.⁸⁰

3.3.3 Působení v České republice

Prvním misionářem na českém území byl Thomas Biesinger, jehož misijní činnost v roce 1884 skončila vyhoštěním. V roce 1928 se však vrátil a získal povolení kázat. Prezidentem československé misie byl zvolen Arthur Gaeth, kterého brzy vystřídal Wallac Toronto. V den výročí založení církve, 6. dubna 1930, se konala první bohoslužba v českém jazyce. Před druhou světovou válkou byly zřízeny pobočky v Praze, Brně a Mladé Boleslavi. V roce 1938 však vláda činnost církve zakázala a misionáři odešli do Švýcarska. Po osvobození se vrátili a pokračovali ve své činnosti. Během tří let pokřtili skoro 150 nových členů. Po komunistickém převratu nastaly pro církev těžké časy, což vyvrcholilo zatčením dvou misionářů. V roce 1950 pak byla misie československou vládou ukončena. To však nebránilo členům ve shromažďování, a to za iniciativy Jiřího Šnederflera.⁸¹

Jiří Šnederfler se s církví seznámil prostřednictvím amerických misionářů v Plzni, kde byl také ve svých sedmnácti letech pokřtěn. Díky ilegálnímu provozování církve ho pronásledovala Státní bezpečnost a strávil dva roky v Pomocném technickém praporu. Poté, co byl v roce 1975 jmenován prezidentem československé pobočky církve, odcestoval se svou ženou Olgou do Salt Lake City na obřad zasvěcení. V roce 1985 vznikl chrám ve Freibergu v Německu, do něhož se za účelem křtu sjížděli i členové z Československa. V březnu roku 1990 se Šnederflerovi podařilo oficiálně církev zaregistrovat. V dalších letech po revoluci se do Československa vrátili misionáři a bylo zahájeno vydávání oficiálního časopisu Liahony.⁸²

⁷⁹ ENROTH, R. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*, s. 105-106.

⁸⁰ BARRETT, D. V. *Sekty, kultury, alternativní náboženství*, s. 84.

⁸¹ ŘEZŇÍČKOVÁ, D. Svatí v naší zemi, Dostupné z: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir301.pdf>>.

⁸² Tamtéž.

3.4 Scientologická církev

3.4.1 Historie

Zakladatelem Scientologie je Lafayette Ron Hubbard, který se narodil v Tildenu ve státě Nebraska. Scientologové Hubbarda pokládají za muže disponujícího mnoha dovednostmi a vědomostmi. Dále tvrdí, že v mládí hodně cestoval a po návratu do Spojených států studoval na univerzitě George Washingtona matematiku, inženýrství a psychologii. Poté, co zavrhl psychologické zkoumání lidské mysli, univerzitu opustil. Jeho prvotními díly byly vědecko-fantastické romány. Až v roce 1950 vydal knihu *Dianetika: Moderní věda o duševním zdraví*, která položila základy dianetiky. Záhy se stala bestsellerem a scientologové ji používají dodnes, jako úvod do tématu.⁸³

Zájem o dianetiku vedl k zakládání dianetických skupin po celé zemi. Hubbard založil dianetickou výzkumnou nadaci, která však po dvou letech zkrachovala. V roce 1954 pak založil Scientologickou církev, jež byla o rok později zaregistrována jako nevýdělečná společnost. Od svého vzniku až dodnes vede církev boj s vládami na celém světě. Její techniky pokládají za nemorální a falešné a v Austrálii byla dokonce na několik let zakázána. Pochybnosti vůči správnosti technik se dostaly i dovnitř církve. Mezi lety 1965-1968 prošla církev očistou, při níž byly vyloučeny tzv. Potlačovací osoby, které se vzepřely rozkazům, zpochybňovaly učení a porušily etiku. V roce 1966 vznikl útvar Úřad strážců (GO) odpovídající za styky s veřejností. Podle některých zdrojů jsou agenti tohoto útvaru pověřeni sběrem kompromitujících informací o oponentech církve. V témže roce se Hubbard vzdal postu výkonného ředitele Scientologické církve. Založil Sea Org, organizaci sdružující převážně mladé scientology, s nimiž podnikl plavbu po celém světě. Po dobu plavby tito lidé Hubbardovi sloužili a za jakýkoli prohřešek je stihl tvrdý trest. Členové Sea Org patřili mezi nejváženější členy scientologie.⁸⁴

V roce 1980 už Hubbardovi jeho zdravotní stav nedovoloval podílet se na vedení církve. Odešel tedy do ústraní a věnoval se práci na své rozsáhlé knize *Poslání Země*. Jeho odchod měl dopad na církev, která ztrácela nové členy. Jedním z nejvýraznějších členů církve byl v této době David Miscavige, člen Sea Org, který se záhy chopil vedení

⁸³ PARTRIDGE, CH. *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spirituality*, s. 385.

⁸⁴ BARRETT, D. V. *Sekty, kultury, alternativní náboženství*, s. 344-347.

celé scientologie. Založil Celoočištěnou jednotku (ACN), která ovládla staré organizace, a Centrum náboženské technologie (RTC), pod jehož kontrolu spadalo učení Scientologické církve.⁸⁵

3.4.2 Učení

Scientologie bývá řazena mezi hnutí lidských potenci. Podle nich může člověk určitými technikami rozvinout specifické schopnosti, které jsou vlivem soudobé společenské a kulturní situace utlumeny. Člověk, kterému se podaří tyto schopnosti získat, je označován jako Clear. Kromě toho, že disponuje nadprůměrnou inteligencí, vede hodnotnější život.⁸⁶

Scientologové současné společenské a kulturní poměry sice kritizují, ale na druhou stranu se zabývají jejich reformou. Ta však nemá mít radikální podobu, jedná se spíše o drobné individuální změny. Za účelem vytvoření lepší společnosti vznikl program Narconon usilující o eliminaci závislosti na drogách. Organizace Občanská komise pro lidská práva se pak zaměřuje na porušování lidských práv v oblasti psychiatrie. Scientologové přijímají některé zásady moderní společnosti, jako je honba za úspěchem a snaha o sebeprosazení či sebezdokonalení. Ačkoliv je dianetika individuální metodou, její základní princip přežít musí být aplikován do celé společnosti. Přežití, absolutní cíl, je rozděleno do osmi dynamik, které zahrnují individuální přežití, přežití rozmnožením, přežití skupin, lidstva a všech živých organismů, přežití fyzikálního univerza, přežití v duchovním slova smyslu a konečně osmá dynamika považuje jedince za součást Nejvyššího Jsoucna.⁸⁷

Dianetika vychází z předpokladu, že se v naší mysli hromadí prožité nepříjemnosti, engramy. Jsou zde uchovány a mohou se spustit prostřednictvím asociace. Hubbard ve své knize Dianetika uvádí, že tyto engramy mohou vzniknout ještě před narozením v matčině lůně.⁸⁸ Pokud se člověk zbaví všech engramů, stane se Clearem. To mu umožní terapeutické sezení zvané auditing, během něž si auditovaný vybavuje nepříjemné zážitky do posledních detailů a snaží se vzpomenout na událost, která zapříčinila vznik engramu. Jedná se o dlouhý proces, jelikož má většina lidí

⁸⁵ BARRETT, D. V. *Sekty, kulty, alternativní náboženství*, s. 350-352.

⁸⁶ LUŽNÝ, D. *Hledání ztracené jednoty: průniky nových náboženství a ekologie*, s. 30-31.

⁸⁷ Tamtéž, s. 32.

⁸⁸ BARRETT, D. V. *Sekty, kulty, alternativní náboženství*, s. 334.

engramů velmi mnoho. Po jeho ukončení následuje odstraňování engramů z předchozích životů.⁸⁹

Součástí Hubbardova učení je teorie o předchozích životech. Lidská podstata je tedy nesmrtelná a Hubbard ji označil termínem thetan. Thetanové byly původně nadpozemské bytosti, které v materiálním světě stvořily lidský život. Sestoupily na zem v lidské podobě, ale záhy zapoměly na svůj nebeský původ a zůstaly zde. Všichni lidé jsou tedy podle scientologie thetany. Cílem lidského snažení má být nalezení způsobu, díky kterému by se lidé osvobodili a nabyli podoby a schopnosti thetanů.⁹⁰

3.4.3 Působení v České republice

V sedmdesátých letech minulého století se u nás objevil samizdatový překlad knihy Dianetika: Moderní věda o duševním zdraví. Kromě MUDr. O. Boukala, který aplikoval dianetickou terapii na své pacienty, se vlivem komunistického režimu o Hubbardovo učení v českých zemích nejevil příliš velký zájem. V roce 1991 však vzniklo první dianetické centrum u nás. Ačkoli bylo zaregistrováno jako občanské sdružení, dnes se prezentuje jako náboženská organizace. V prvních letech svého působení nevystupovali scientologové nábožensky, ale spíše se zaměřovali na aplikaci dianetiky. Jejich taktika se začala měnit až s přibývajícimi členy a finančními prostředky. Příjmy scientologie pramení z placených kurzů, auditingu, prodeje scientologické literatury a vlastního periodika. Mezi hlavní produkty dianetických center patří bezplatné vyhotovení Oxfordského testu osobnosti, jehož výsledky poukážou na nevyrovnaný stav osobnosti testovaného. Řešením je série již placených kurzů a auditingů, na něž si členové mohou časem vypěstovat závislost. Nejčastěji nabízeným kurzem je tzv. purifikace, při níž mají být odstraněny nahromaděné jedované látky z těla. Tato očišťující procedura má být doprovázena saunováním, joggingem a užíváním vitamínu Niacin, jenž může při vysokých dávkách způsobovat zdravotní potíže.⁹¹

I v našem prostředí se scientologové nevyhnuli kritice. Vedli řadu soudních sporů, přičemž většina jejich žalob byla zamítnuta. Výjimku tvoří soudní spor s časopisem Reflex, který v roce 1993 skončil mimosoudním vyrovnáním. Vedoucím

⁸⁹ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 67.

⁹⁰ LUŽNÝ, D. *Hledání ztracené jednoty: průniky nových náboženství a ekologie*, s. 33.

⁹¹ HRUBÝ, P. Scientologie v České republice, Dostupné z: <<http://www.rexter.cz/scientologie-v-ceske-republice/2003/05/01/>>.

orgánem církve v České republice je Pražská mise Scientologické církve, která je členkou Mezinárodní organizace scientologických misí. K činnostem mise patří například provádění náboženských obřadů, jako jsou svatby, křest, pohřby či nedělní služby.⁹²

3.5 Novopohanství

Novopohanství je poměrně široký proud, který si klade za cíl oživit předkřesťanské náboženství a upravit ho potřebám moderního světa. Pozůstatky těchto náboženství můžeme nalézt v lidových zvycích, slovesnosti, léčitelství a v neposlední řadě v lidové magii. Cílený záměr navrátit se k této tradici se objevil až v období romantismu. Vedle tradice keltské, germánské a baltoslovanské novopohané obrací pozornost i k mimoevropskému prostoru, kde dominuje novopohanský směr šamanismus, a k čarodějnictví v podobě Wiccy. Novopohané místo zakládání pevných organizací dávají přednost volnější formě sdružování v podobě klanů a bratrstev. Nejčastěji se scházejí při příležitosti různých svátků a slavností.⁹³

3.5.1 Keltská tradice - Neodruidismus

Historickým centrem keltské tradice je Irsko a Britské ostrovy. Zájemci o tuto tradici čerpají především z děl římských a raně křesťanských autorů. Největší pozornost je zaměřena na keltské kněze - druidy. Nejvýznamnější charakteristikou druidů, ze které neodruidismus čerpá, je úcta k přírodě a její všestranné využívání. Proto se dnešní druidové angažují v různých ekologických hnutích. Druidská společenství usilují o lepší stav životního prostředí prostřednictvím kurzů, které napomáhají k porozumění přírodě. Původní druidové vynikali jako vypravěči příběhů a bardové. Právě Bardské školy, které fungovaly až do 17. století, uchovávaly lidové zvyky a tradice. Dnešní druidové pořádají slavnosti k příležitosti svátků, kterými jsou Halloween, zimní slunovrat, Hromnice, jarní slunovrat, Májový den, letní slunovrat a podzimní slunovrat. Členové v řádu zastávají pozice podle svého nadání a zájmu. Existují tři stupně, přičemž platí, že člen třetího stupně musel projít stupni předešlými. Prvním stupněm je Bard, vypravěč

⁹² HRUBÝ, P. Scientologie v České republice, Dostupné z: <<http://www.rexter.cz/scientologie-v-ceske-republice/2003/05/01/>>.

⁹³ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v české republice*, s. 243-244.

příběhů a básní. Dále je to Ovat vystupující jako prorok a nakonec Druid, který zastává roli filozofa a učitele.⁹⁴

Prvním obrozeným sdružením byl Starobylý druidský řád, který vznikl při setkání vyznavačů druidské tradice 22. září 1717 v londýnské The Apple Tree Tavern. Akci pořádal John Toland. Členové řádu z Británie, Irska a Bretaně den poté na pohorku Primrose Hill oslavili den rovnodennosti. Při této příležitosti také zvolili Tolanda arcidruidem. Po jeho smrti ho ve funkci vystřídal lékař William Stukeley, který přispěl k rozšíření druidismu velkým počtem publikací. Řád fungoval až do 20. století v podobě Britského řádu univerzálního svazku. V šedesátých letech došlo v rámci řádu ke sporům, které vedly k odštěpení skupiny kolem Rossse Nicholse. Tato skupina nese název Řád bardů, ovatů a druidů a je dnes jednou z nejrozšířenějších neodruiských společenství. Po vzoru původního Starobylého druidského řádu směšuje prvky keltské i křesťanské tradice, jelikož vychází z představy, že Ježíš byl druidem. Členové se aktivně účastní ekologických a feministických aktivit. Na rozdíl od původního řádu, který do svého středu přijímal pouze muže, prosazují rovnost mezi pohlavími. Další větev neodruidismu vnikla v listopadu 1781, kdy založil Henry Hurle Starobylý řád druidů, jehož členskou základnu tvořili především vysoce postavení intelektuálové. Popularitu tomuto řádu zajistilo členství Winstona Churchilla. Přijímání členů z nižších sociálních vrstev společnosti pak způsobilo rozštěpení hnutí.⁹⁵

3.5.2 Germánská tradice

Pokusy o vzkříšení germánské tradice se odehrály až na konci 19. století v souvislosti s německým nacionálním obrozením. Jedním z prvních uskupení byla Společnost Vrilu, založená v Berlíně v roce 1887. Její členy kromě zájmu o starogermánskou mytologii spojovaly i rasistické a antisemitské názory. V tomto období se též rozšířily snahy o vytvoření německého národního náboženství, které by čerpalo právě ze starogermánských tradic. V roce 1918 vznikla Společnost Thule, která nesla název podle země Árijců. Zaměřovala se na magii starogermánských tradic a mezi její členy patřili i Rudolf Hess, Hermann Göring a Adolf Hitler. Tyto dvě společnosti fungovaly pod záštitou nacistického institutu Dědictví předků, jehož úkolem bylo studium germánské mytologie a historie. Nacistický režim podporoval toto bádání,

⁹⁴ BARRETT, D. V. *Sekty, kulty, alternativní náboženství*, s. 287-290.

⁹⁵ ANTALÍK, D. Z dějin neodruidismu, Dostupné z: < <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir102.pdf>>.

jelikož svou ideologii stavěl na germánské tradici. Po druhé světové válce mnoho novogermánských skupin zaniklo a ostatní pozměnily své zaměření a cíle. V současné době germánská náboženská tradice žije v podobě ódinismu pojmenovaného podle hlavního germánského boha Ódina. Náboženství uctívající bohy z rodu Ásů se nazývá Ásatrú a kromě Ódina zde figurují Thor, Týr, Friggo, Loki či Balder. Příznivci novogermánské tradice nevytvářejí velké organizace, ale sdružují se především v malých skupinách a scházejí se při oslavách náboženských svátků. Kromě zájmu o runy je spojuje obliba historických soubojů a hudby.⁹⁶

3.5.3 Baltoslovanská tradice

Baltoslovanská tradice má své historické centrum v severovýchodní a východní Evropě. Podobně jako germánská tradice byla i tradice baltoslovanská použita při formování národního hnutí. Idea jednotného Slovanstva byla aktuální po celé 19. století a na našem území podnítila v roce 1839 vznik skupiny Bratrstvo věrníků nového náboženství slávského. Za její založení se zasloužil lékař a pedagog Karel Slavoj Amerling, jedna z vůdčích osobností národního obrození. Činnost příslušníků této skupiny, kteří se nazývali stálci, byla po úředním zákazu zastavena.⁹⁷ Další snahu o oživení slovanského novopohanství přineslo až meziválečné období. Tehdy v Polsku vzniklo společenství Svatý kruh a novopohanský časopis Zadruga. U nás vznikla společnost Triglav v roce 1934. Velký rozvoj novopohanství ve všech slovanských zemích nastal až v 90. letech po osvobození od komunistického režimu. Slovanští novopohané nazývaní jazyčníci, podle ruského slova ve významu pohan, uctívají bohy ze slovanského panteonu. Podle oblíbeného boha pak vytvářejí rody. V České republice je to rod Jarovítův a rod bohyně Mokoš, na Slovensku pak rod boha Peruna. Součástí jejich činnosti je slavení svátků na posvátných místech. Mezi nejvýznamnější patří slavnost boha Jarovíta spojená s jarem, svátek letního slunovratu, dušičková slavnost Matky Země a svátek kračun konaný o zimním slunovratu.⁹⁸

3.5.4 Šamanské novopohanství

Na rozdíl od výše uvedených tradic se nejedná o náboženský systém, nýbrž o soubor náboženských praktik, při nichž má významné postavení jejich vykonavatel,

⁹⁶ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v české republice*, s. 246-247.

⁹⁷ Tamtéž, s. 247.

⁹⁸ VOJTÍŠEK, Z. Novopohanství a jeho přítomnost v české společnosti, Dostupné z: <http://www.zvojtisek.cz/dokumenty/clanky/novopohanstvi_pro_teologickou_revue.pdf>.

šaman. Ten disponuje určitými schopnosti, pomocí nichž může komunikovat s duchovními bytostmi, které nás obklopují. Cílem šamanské praxe je prostřednictvím komunikace s duchovním světem získat pro své společenství určité výhody, jako například uzdravení, příznivé počasí či úspěch při lovu. Zvláštní schopností šamana je také navozování stavu extáze za pomoci rytmické hudby, tance a omamných látek. Slovo šaman pochází z tunguzštiny, jazyka sibiřských Evenů. Na území severní Asie byl také šamanismus poprvé objeven. V různých formách se vyskytuje i v jihovýchodní Asii, Oceánii, Americe a Africe.⁹⁹

Novodobý zájem o šamanismus podnítila kniha rumunského religionisty Mircey Eliadeho *Šamanismus a archaické techniky extáze*, která vyšla v roce 1964. Celá šedesátá léta provázalo experimentování s drogami a není tedy náhodou, že šamanismus přilákal kromě odborníků i pozornost široké veřejnosti. K šíření neošamanismu přispěli kromě jiných především američtí antropologové Carlos Castaneda a Michael Harner, a to prostřednictvím svých vědeckých prací. Carlos Castaneda ve své knize *Učení dona Juana* popisuje své zkušenosti s omamnými látkami a navozováním změněného stavu vědomí, které získal od kouzelníka Juan Matuse z kmene Yaqui. Zakládal též kurzy starobyklých magických gest, která lze připodobnit k čínskému cvičení tchaj-si. Michael Harner založil Nadaci pro šamanská studia, v rámci které se školí lektoři šamanismu. Rozvoji neošamanismu napomohla i psychedelická spiritualita, která vychází ze zážitků způsobených užitím halucinogenních látek. Zatímco v šedesátých letech se pro vyvolání šamanské extáze používala především marihuana a LSD, v devadesátých letech k těmto účelům sloužily houby obsahující psilocybin.¹⁰⁰

3.5.5 Wicca

Termín wicca pochází z anglosaského slova wicce, což znamená čarodějnice. Wicca zahrnuje několik směrů, jejichž společným znakem je obliba v rituálech a předkřesťanských tradicích. Skupiny, které vykonávají praktiky a rituály, se nazývají coveny a přijetí do nich předchází proces zasvěcení.¹⁰¹ Členové covenů praktikují dva druhy magie, vysokou a duchovní. Obě formy jsou však prováděny s dobrými záměry. Zatímco vysoká magie směřuje k navázání kontaktu s božstvím, přírodní magie se

⁹⁹ VOJTÍŠEK, Z. Novopohanství a jeho přítomnost v české společnosti, Dostupné z: http://www.zvojtisek.cz/dokumenty/clanky/novopohanstvi_pro_teologickou_revue.pdf.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v české republice*, s. 248-249.

zaměřuje na materiální svět a jedná se zejména o léčení nemocných prostřednictvím bylin.¹⁰²

Dnešní podoba čarodějnictví vychází z představ Geralda Gardnera, který navázal na dílo britské antropoložky Margaret Murrayové. Ta ve svých knihách *Kult čarodějnictví v západní Evropě* a *Bůh čarodějnic* dokládá, že čarodějnice ve středověku neuctívaly d'ábla, ale byly vyznavačkami předkřesťanských pohanských náboženství. Podle Murrayové plnila ústřední roli v těchto náboženstvích mateřská bohyně, která je obdobou římské Diany. Z jejích myšlenek tedy vychází diánská Wicca, která je náboženstvím Bohyně a bývá pokládána za duchovní vyjádření feministického hnutí.¹⁰³ Uctívání Bohyně vedlo dokonce k tomu, že některé dianické coveny vyloučily členy mužského pohlaví. Převážná část wiccanů však Bohu i Bohyni přiřítají stejný význam. Dále existuje představa o Trojité Bohyni, která má podobu panny, matky a stařeny, přičemž vyjadřuje rovnost těchto životních etap.¹⁰⁴

Gerald Gardner projevoval již od mládí zájem o ezoterismus a folklor. Byl členem rosikrucianské skupiny a později zasvěcenec řádu *Ordo Templi Orientis*. Poté, co byly ve Velké Británii zrušeny zákony proti čarodějnictví, vydal knihu *Čarodějnictví dnes*. Usiloval o obnovu a rozšíření předkřesťanského pohanství, které začal nazývat Wicca. Kromě prvků folkloru a magie zahrnovalo jím obnovené čarodějnictví praktikování zednářských a sexuálních rituálů.¹⁰⁵ Na Gardnerovy myšlenky navázal Alex Sanders, který společně se svou manželkou Maxine šířil čarodějnictví během šedesátých let. Založil také odnož Wiccy, a to Alexandriánskou Wiccu, která se více než folklorem zabývala rituální magií. V osmdesátých letech pak došlo k zakládání feministických covenů, které inspirovalo dílo čarodějnice Starhawk (Miriam Simosové) *Spirituální tanec: Znovuzrození pradávného náboženství Velké Bohyně*. Vedle duchovních praktik se tyto skupiny angažovaly v boji za ženská práva a v otázkách ekologické krize.¹⁰⁶

¹⁰² PARTRIDGE, CH. *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spirituality*, s. 295.

¹⁰³ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v české republice*, s. 248-249.

¹⁰⁴ PARTRIDGE, CH. *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spirituality*, s. 297.

¹⁰⁵ BARRETT, D. V. *Sekty, kultury, alternativní náboženství*, s. 278.

¹⁰⁶ PARTRIDGE, CH. *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spirituality*, s. 297.

3.5.6 Působení v České republice

V České republice je nejvíce rozšířen zájem o keltskou tradici. Zatím zde však nevznikla žádná organizovaná společnost. Existují pouze malá sdružení lidí, které spojuje zájem o keltskou kulturu. Nejvýznamnějším z nich je Sdružení Keltů, založené v roce 1995 Tomášem Krivánkem. Skupina kromě přednášek a různých kulturních akcí pořádá populární festival keltské kultury Beltine. O rok dříve, v roce 1994, vzniklo občanské sdružení Keltoi, které organizuje kulturní akce určené především mladé generaci. Keltskou tradici u nás reprezentují i hudební skupiny, skupiny historických bojovníků a taneční skupiny. Na výtvarné umění se pak zaměřuje občanské sdružení Lugh, které založil v roce 2001 malíř Josef Ryzec.¹⁰⁷

Germánskou mytologii spojenou s národním socialismem uznávají v Čechách především skinheadi v hnutí Bohemia Hammer Skins a v Nacionálně-socialistickém hnutí Evropy, kteří publikují články v časopisech Patriot a Árijský boj. I v nepolitických skupinách vznikajících v devadesátých letech se stále vyskytují rasistické postoje. Jedná se například o klan Fraternitatis Ulfar, který dnes vystupuje pod názvem Karpatští vlci. Vůdčí osobností je Stargard, který měl se svou partnerkou Ileanou první pohanský svatební obřad u nás. K největším klanům dále patří Heathen Hearts From Boiohaemorum a teplický klan Managarm.¹⁰⁸

V České republice existuje pouze jediné společenství sdružující slovanské novopohany, a to občanské sdružení Rodná víra. Tato skupina založená v roce 2001 spojuje rod boha Jarovíta a bohyně Mokoš. Její členové se zaměřují na napodobování života Slovanů prostřednictvím historických bojů, ale i tvorbou řemeslných a rukodělných výrobků, které pak prodávají na trzích. Vedle oslav k příležitosti slovanských svátků pořádají i různé akce, jako byl například výstup na Velestúr v Kremnických vrchách k uctění boha Peruna v roce 2001 či vztyčení sochy boha Velese na vrchu Velíz u Berouna o dva roky později.¹⁰⁹

Jedním z největších znalců šamanismu v Čechách je etnoložka Pavlína Brzáková, která je autorkou mnoha publikací věnovaných zejména sibiřskému šamanismu. Díky iniciativě slovenských neošamanek vzniklo v České republice v roce

¹⁰⁷ VOJTÍŠEK, Z. Novopohanství a jeho přítomnost v české společnosti, Dostupné z: http://www.zvojtisek.cz/dokumenty/clanky/novopohanstvi_pro_teologickou_revue.pdf.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

2002 první šamanské společenství Bubnovací kruh. Činnost tohoto společenství doplňují šamanské kurzy Ivo Musila či agentury Leony Valentové. Jejich pověst poškodila v roce 2001 Nadace Spirituální země, jejíž zakladatel Petr Chobot podal účastníkům semináře omamnou látku ayahuascu, která obsahovala prudký jed. Chobot se nakonec vyhnul trestnímu stíhání a dále pokračoval v pořádání veřejných akcí. Českou republiku navštívili i šamani ze zahraničí, jako například peruánský šaman Antonio Barrera Banda či Američan Donald Mantoya. Neošamanismus se rychle dostal do podvědomí české společnosti, a to díky širokému spektru vydávané literatury, etnické hudbě a výtvarnému umění.¹¹⁰

Mezi zakladatele hnutí Wicca u nás patří Jakub Achrer, který vystupuje pod jménem Zahrada. Prostřednictvím svých internetových stránek a časopisů Dotek nebo Pohanský kruh se snaží přiblížit hnutí široké veřejnosti. Své zkušenosti s Wiccou včetně aktu zasvěcení popsal v knize Wicca: první zasvěcení, což je také první česká kniha o hnutí Wicca. Od roku 2004 se pravidelně pořádá Českomoravský slet čarodějů, jenž spojuje zájem o magii a alternativní psychoterapeutické metody. Za rozšíření feministicky orientované dianické Wiccy v Čechách se zasloužila Hana Evansová, známá pod jménem Valpurga.¹¹¹

---

¹¹⁰ VOJTÍŠEK, Z. Novopohanství a jeho přítomnost v české společnosti, Dostupné z: <http://www.zvojtisek.cz/dokumenty/clanky/novopohanstvi_pro_teologickou_revue.pdf>.

¹¹¹ Tamtéž.

Závěr

Sekularizační teze vycházející z tvrzení, že společně s projevy modernizace společnosti dochází i k postupnému oslabování významu náboženství, se ukazuje jako neplatná. Ve druhé polovině 20. století se proti ní začala formovat kritika, jejíž tvůrci se opírají o výzkumy naznačující, že místo úpadku náboženství dochází k jeho oživení. Přesto se však sekularizační proces projevil v celé řadě evropských zemí.

Výjimku netvoří ani české země. Na sekularizaci v 19. století je však třeba pohlížet pouze jako na fázi dlouhodobějšího vývoje, přičemž v této fázi dochází ke změnám ve vztahu mezi církví a státem i ve významu náboženství pro člověka a společnost. V tomto smyslu byly pro 19. století klíčové tereziánské a josefínské reformy, které podřídily církev státní moci a umožnily toleranci některých náboženství.

V souvislosti s národním obrozením rostlo v 19. století národní vědomí a vyskytly se snahy o budování moderního českého národa. Mezi českými vlastenci zaujímali významné místo římskokatoličtí kněží, kteří šířili myšlenky národního obrození mezi širokou veřejnost. Brzy se však začal projevovat historický charakter národního obrození idealizující české pohanství. Zásadní kritiku proti římskokatolické církvi pak přinesl revoluční rok 1848. Církev začala být vnímána jako překážka při formování moderního českého státu, což vedlo k rozchodu národního hnutí s římskokatolickou církví. Nastolení bachovského absolutismu pak znamenalo zvýšení privilegií církve, a to díky konkordátu se Svatým stolcem.

Na jednu stranu můžeme tvrdit, že 19. století patří k nej církevnějším staletím českých náboženských dějin. Dokazuje to především skutečnost, že drtivá většina českého národa se hlásila k nějakému náboženskému vyznání. Na druhou stranu však s rostoucí kritikou římskokatolické církve dochází k hledání náboženských alternativ. Vrcholem pak bylo povolení stavu bez vyznání, což umožnilo existenci antiklerikálního hnutí a zrod českého ateismu.

Proticírkevní nálada setrvávala až do 20. století a značně ovlivnila počátky nově vzniklého Československého státu. Český národ si totiž spojoval římskokatolickou církev s Habsburskou monarchií, následkem čehož inklinoval k církvím evangelickým

či nové církvi československé. Přesto však zůstala většina národa římskokatolické církvi věrna.

Je tedy jasné, že komunistický režim, jenž usiloval o likvidaci náboženství, byl jen další součástí sekularizačního procesu. Přispěl k němu ovšem vysokou měrou, čemuž odpovídají i výsledky sčítání lidu. Zatímco v roce 1930 se k římskokatolické církvi hlásilo 78,6 %, v roce 1991 to bylo pouhých 39 %. Vrostl naopak počet osob hlásících se ke stavu bez vyznání, a to ze 7,8 % na 39,9 %.

Lidská potřeba náboženství však vlivem sekularizace nezanikla. I lidé v České republice vyhledávají způsob pro její uspokojení, ať už se jedná o potřebu jistoty či spásy. Zatímco však tradiční náboženské instituce ustupují do pozadí, rozšiřuje se zájem o tzv. nová náboženská hnutí, která odpovídají na aktuální společenské problémy a nabízejí nové představy o smyslu života a duchovní nasycení. Své příznivce si získávají kontroverzními názory a postoji převážně mezi mladými lidmi. Zvláště v moderní společnosti jsou lidé stále více ovlivňováni novými náboženskými hnutími, a to díky médiím i vzrůstající gramotnosti. V prostředí náboženské plurality pak dochází k odklonu od tradičních náboženských institucí a k hledání alternativních cest. Na úkor tradičních křesťanských církví tedy roste zájem o hnutí, jako Svědkové Jehovovi či Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. Lidé stále častěji soustředí pozornost na východní tradice, z nichž vychází i hnutí Haré Kršna. Zaměřují se i na objevení nových způsobů náboženského života, v důsledku čehož projevují zájem například o Scientologickou církev. Na druhou stranu usilují i o obnovení pohanských tradic, což jim umožňuje novopohanství.

Seznam použité literatury a pramenů

ANTALÍK, Dalibor. Z dějin neodruidismu. *Dingir*. 2002. ISSN 1212-1371

BALÍK, Stanislav a HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-311-0.

BARRETT, David V. *Sekty, kultury & alternativní náboženství*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-240-0066-0.

BERGER, Peter L. *Vzdálená sláva: hledání víry ve věku lehkověrnosti*. Brno: Barrister & Principal, 1997. ISBN 80-85947-18-8.

BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemí Koruny české*. 6. vyd. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-257-0.

COWAN, Douglas E., BROMLEY, David G. a VOJTÍŠEK, Zdeněk, ed. *Sekty a nová náboženství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3163-6.

ENROTH, Ronald M. *Průvodce sektami a novými náboženstvími*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-29-5.

FASORA, Lukáš, ed., HANUŠ, Jiří, ed. a MALÍŘ, Jiří, ed. *Sekularizace českých zemí v letech 1848-1914*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. ISBN 978-80-7325-117-8.

FÁREK, Martin. *Hnutí Haré Kršna: institucionalizace alternativního náboženství*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1579-0.

HANUŠ, Jiří. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2005. ISBN 80-7325-036-5.

HRUBÝ, Petr. *Scientologie v České republice*. *Rexter* [online]. Praha: Argo, 2003, č. 1 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <<http://www.rexter.cz/scientologie-v-ceske-republice/2003/05/01/>>.

KADLEC, Jaroslav. *Dějiny katolické církve III*. Vyd. 3., přeprac. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1993. ISBN 80-7067-285-4.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. [Sv.] 2. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.

LUŽNÝ, Dušan. *Hledání ztracené jednoty: průniky nových náboženství a ekologie*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3492-0.

LUŽNÝ, Dušan. *Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2224-8.

LUŽNÝ, Dušan. *Řád a moc: vybrané texty ze sociologie náboženství*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3043-7.

NEŠPOR, Zdeněk R. a kol. *Náboženství v 19. století: nej církevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 2010. ISBN 978-80-87271-22-3.

NEŠPOR, Zdeněk R. *Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu*. 1. vyd. Praha: Kalich, 2010. ISBN 978-80-7017-147-9.

NEŠPOR, Zdeněk R. a LUŽNÝ, Dušan. *Sociologie náboženství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-251-5.

NEŠPOR, Zdeněk R., ed. a KAISEROVÁ, Kristina, ed. *Variety české religiozity v "dlouhém" 19. století (1780-1918)*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Albis International, 2010. ISBN 978-80-86971-02-5.

PARTRIDGE, Christopher H., ed. a VOJTÍŠEK, Zdeněk, ed. *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2006. ISBN 80-242-1605-1.

PETRÁČEK, Tomáš. *Sekularizace a katolicismus v českých zemích: specifické rysy české cesty od lidové církve k nejateističtější zemi světa*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2013. ISBN 978-80-87853-05-4.

REMEŠ, Prokop. Historie svědků Jehovových u nás. *Dingir* [online]. 1998, č. 1 [cit. 2015-02-20].

Dostupné z: <http://www.dingir.cz/cislo/starsi/1998_1/clanky/D1998_1_10.html>.

REMEŠ, Prokop. *Svědkové Jehovovi: historický přehled*. Praha: Oliva, 1995. ISBN 80-85942-03-8.

ŘEZNÍČKOVÁ, Dana. Svátí v naší zemi. *Dingir*. 2001, č. 3. ISSN 1212-1371

VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2468-3.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice: náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. 1. vyd. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Novopohanství a jeho přítomnost v české společnosti*. [online] [cit. 2015- 03-06]. Dostupné z:

<http://www.zvojtisek.cz/dokumenty/clanky/novopohanstvi_pro_teologickou_revue.pdf>.

Resumé

The thesis refers to the fact, that even the Czech lands were not avoided by the secularization process, especially during recent years there is obvious religious recovery. Human need for religion has not vanished due to secularization influence. While the traditional religious institutions recede into the background, the interest in new religious movements, that correspond to current social issues and offer new ideas about the meaning of life, increases.

The first chapter deals with the analysis of the term secularization and changes that accompany the transition from traditional society to modern society. Then it presents some examples of the secularization theory and their criticism. The second part refers to the secularization process in the Czech lands. It describes the church position during the Czech National Revival and its position in the new Czechoslovak state. This part also includes the view of religious scene in the twentieth century, when there was violent secularization by the totalitarian regimes. Finally, it refers to the religious role among the contemporary Czech society and to the influence of new religious movements. The third part describes their origin, religious education and history of their impact in the Czech Republic.